

**KAJAANIN KAUPUNKI
LIIKUNTAPOLIITTINEN OHJELMA 2025**

LIIKKUVA KAJAANI - HYVINVOINTIA LIIKUNNASTA

Sisällys

TIIVISTELMÄ.....	3
1. LIKUNNAN OLOSUHDESTRATEGIASTA 2010 – 2025 LIKUNTAPOLIITTISEEN OHJELMAAN 2025.....	4
1.1. Liikunnan olosuhdestrategian toteutuma arviointikaudella 2010 – 2014	5
2.1. HYVINVOINTIYHTEISKUNNAN KEHITTÄMISEN OHJAUS TUKEE ENENEVÄSTI IHMISTEN HYVINVOINTIA6	
2.1. Liikuntalaki.....	6
2.2. Terveydenhuoltolaki.....	6
2.3. Kuntalaki	7
2.4. Varhaiskasvatuslaki ja Varhaiskasvatuksen valtakunnallinen liikkumis- ja hyvinvointiohjelma	7
2.5. Valtakunnalliset yhteiset linjaukset terveyttä ja hyvinvointia edistävään liikuntaan 2020 – Muutosta liikkeellä!	8
2.6. Liikuntapaikkarakentamisen Suunta-asiakirja	8
3. LIKUNNAN KOKONAISKUVA JA VISIO KAJAANISSA.....	10
3.1. Kajaanin kaupunkistrategia 2015 – 2018	11
3.2. Polku kaupunkistrategisiin päämääriin liikunnan näkökulmasta	12
3.3. Toiminnan seuranta, arviointi ja mittaaminen.....	14
4. KUMPPANUUS KUNNIAAN	15
4.1. Kaupunki ja kumppanit.....	15
4.2. Urheiluseurat ja muut järjestöt voimavarana	17
4.3. Liikkumisen kustannukset yhteiseen seurantaan.....	18
4.4. Liikkumisen merkitys korostuu ikääntyvässä Kainuussa	18
4.5. Yksityinen liikuntapalvelujen tuottaminen kasvaa	19
5. LIKUNNAN OLOSUHDESTRATEGIAN TOTEUTUMA ARVIINTIKAUDELLE	21
2010 – 2014 JA TOIMENPITEET 2015 – 2025	21
5.1. Strategian linjausten ja painopisteiden toteutuma arviointikaudella 2010 – 2014.....	21
5.2. Ohjelmakaudella 2015 – 2019 toteutuksessa olevat hankkeet.....	22
5.3. Rakentamis- ja toteutus päätöstä vaille olevat hankkeet	26
5.4. Arviointikaudella 2010 – 2014 toteutuneet hankkeet	28
5.5. Muut strategiakaudella toteutetut hankkeet.....	31
6. LOPPUPÄÄTELMÄT	32
OHJELMATYÖN TAUSTA-AINEISTOA.....	33

TIIVISTELMÄ

Kaupunginvaltuusto on hyväksynyt 9.6.2014 Kajaanin kaupunkistrategian 2015 – 2018. Liikuntapolitiininen ohjelma 2025 tukeutuu kaupunkistrategian arvoihin ja päämääriin. Niin Kainuun maakunnan kuin Kajaanin kaupungin strategioissa on hyvinvoinnin ja liikunnan asema noussut tärkeäksi tekijäksi, mikä on linjassa uudistuneen lainsäädännön ja valtakunnallisen ohjelmatyön kanssa. Keskeisenä yhteisenä nimittäjänä korostuu myös poikkihallinnollinen yhteistyö.

Uudessa 1.5.2015 voimaan tullessa liikuntalaissa korostuu kunnan yhteistyövelvoite ja arviointitehtävä. Kunnan tulee arvioida asukkaiden liikunta-aktiivisuutta osana terveyden ja hyvinvoinnin kehittämistä. Järjestäessään liikuntapalveluja sekä terveyttä ja hyvinvointia edistävää liikuntaa eri kohderyhmille toimialojen tulee toimia yhteistyössä. Kajaanissa palvelut tuotetaan toimialojen yhteistyönä, joten toiminnan seurantaan ja arviointiin sekä koordinointiin tulee kiinnittää erityistä huomiota.

Sosiaali- ja terveysministeriön ja Opetus- ja kulttuuriministeriön Muutosta liikkeellä –linjausten visio vuoteen 2020 on, että suomalaiset liikkuvat enemmän ja istuvat vähemmän koko elämänsä aikana. Tavoitteena on liikunnan nostaminen keskeiseksi osaksi terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä sekä sairauksien ehkäisyä, hoitoa ja kuntoutusta.

OKM:n Liikuntapaikkarakentamisen Suunta-asiakirja (VLN 2014) linjaa nelivuosisuusittain liikuntapaikkarakentamisen painotukset ja avustusperusteet. Suunta-asiakirjassa määritellään rakentamisen ja peruskorjauksen avustamisen ehdot ja puoltavat kriteerit sekä resurssipainotukset. Avustuspolitiikassa painotetaan hankkeita, jotka palvelevat laajojen käyttäjäryhmien liikuntatarpeita, mikä tarkoittaa monipuolisia liikuntapaikkoja, joilla on paljon käyttäjiä tai käyntikertoja.

Nyt uudistettu *Liikuntapoliittinen ohjelma 2025* tukeutuu vahvasti Kajaanin kaupunkistrategiaan 2015 – 2018. Liikuntapoliittisessa ohjelmassa avataan kaupunkistrategian mahdollistajia strategisiin päämääriin sekä peruspilareita. Tarkastelun lähtökohtana on pohdinta strategisiin päämääriin tähtäävien mahdollistajien tulokunnosta. Liikunnan olosuhdestrategian nimeäminen *Liikuntapoliittiseksi ohjelmaksi 2025* perustuu ajatteluun vain yhden strategian politiikasta Kajaanissa.

Olosuhteiden ja palvelujen kehittämisen tulee perustua tietoon niiden käytöstä ja tasosta. Työryhmä on kiinnittänyt erityistä huomiota mittareiden ja indikaattoreiden kehittämistarpeeseen ja asiakasyytyväisyyden mittaamiseen kaikilla tulosalueilla. Arviointiin velvoittavat kunta-, terveydenhuolto- ja liikuntalaki. Arviointitietoa tarvitaan kaupunkistrategian toteutumisen seurantaan ja hyvinvointikertomuksen laadintaan sekä palvelujen jatkuvaan kehittämiseen.

Liikunnan ja hyvinvoinnin johdonmukainen ja tasapuolinen edistäminen on vaativa tehtävä, koska sen tuloksellinen hoitaminen vaatii koko kaupunkiorganisaation sitoutumista ja vahvaa koordinoitua. Liikunnan organisaatiouudistuksen loppuunsaattaminen ja ”yhden luukun” järjestelmään pääseminen tulee helpottamaan koordinoitua tehtävää ja parantaa kaupunkiorganisaation palvelukykyä, mikä on ennen kaikkea asiakkaan edun mukaista. Lisäksi keskeisenä jokapäiväistä työtä ohjaavana strategiana korostuu kumppanuus järjestöjen ja yksityisten liikuntapalvelutuottajien kanssa.

1. LIKUNNAN OLOSUHDESTRATEGIASTA 2010 – 2025 LIKUNTAPOLIITTI- SEEN OHJELMAAN 2025

Kaupunginhallituksen työryhmän valmisteleva ensimmäinen Liikunnan olosuhdestrategia 2010 - 2025 valmistui huhtikuussa 2010. Strategian lopuksi työryhmä totesi: ”Jotta suunnitelmasta saadaan paras mahdollinen hyöty, se tulee tarkistaa ja saattaa ajan tasalle joka neljäs vuosi. Nelivuotisarvioinnissa tehdään tilanneanalyysi, missä huomioidaan strategian toteutuma, uudet tarpeet ja muutokset yksityisellä ja julkisella sektorilla. Kaupunginhallitus hyväksyy uuden suunnitelman ja ohjaa arviointityötä.” Liikunnan olosuhdestrategian 2010 -2025 ensimmäisen arviointikauden tavoitteet ovat pääsääntöisesti toteutuneet rakentamisen osalta. Strategian keskeinen tarkoitus oli päästä pois satumanvaraisesta liikunnan olosuhteiden kehittämistä ja rakentamisesta suunniteltuun, yhteisesti sovittujen linjausten mukaiseen rakentamiseen.

Kaupunginhallitus nimesi 26.8.2014 uuden työryhmän päivittämään liikunnan olosuhdestrategiaa 28.4.2014 tehdyn valtuustoaloitteen pohjalta. Työryhmä totesi jo työnsä alkuvaiheessa tarpeelliseksi laajentaa työssä liikunnan ja hyvinvoinnin edistämisen näkökulmaa. Työryhmän puheenjohtajaksi nimettiin Hannu Juntunen ja jäseniksi Marjatta Immonen, Veli-Matti Karppinen (varaedustaja Pasi Puskala), Miikka Kortelainen, Timo Krogerus, Timo Meriläinen, Markku Oikarinen, Hannu Tikkanen, Sanni Väisänen, Jouko Hukkanen ja Jarmo Kinnunen. 20.2.2015 LitM, PD Pentti Pönkkö aloitti ohjelman valmistelu- ja kirjoitustyön.

Liikunnan olosuhdestrategian päivittämisen ajankohta on haastava ja mielenkiintoinen. Kaupunginvaltuusto on hyväksynyt 9.6.2014 Kajaanin kaupunkistrategian 2015 – 2018. *Liikuntapoliittinen ohjelma 2025* perustuu strategian arvoihin ja päämääriin. Samanaikaisesti lainsäädäntö on uudistunut entistä enemmän liikunnan ja hyvinvoinnin edistämistä tukevaksi. Kehittämistyötä kunnassa tukevat myös Opetus ja Kulttuuriministeriön ja Sosiaali- ja terveysministeriön 2014 julkistamat valtakunnalliset yhteiset linjaukset terveyttä ja hyvinvointia edistävään liikuntaan 2020 sekä valtakunnallisen liikuntajärjestö VALO ry:n yhdessä asiantuntijaverkoston kanssa laatima valtakunnallinen varhaiskasvatuksen liikkumis- ja hyvinvointiohjelma (2015). Sekä uusi lainsäädäntö että valtakunnalliset ohjelmalinjaukset korostavat laaja-alaista yhteistyötä.

Kunnat ovat ratkaisevassa asemassa asukkaiden liikunnallisen elämäntavan tukemisessa. Tehtävään tarvitaan liikuntamyönteistä asennetta, monipuolista osaamista ja monien toimijatahojen yhteistyötä. Koti, päiväkotit, koulu ja leikkiympäristöt liikkumisympäristöineen tukevat onnistuessaan lapselle koko elämänsä kestävän myönteisen asenteen liikuntaan ja liikunnallisen elämäntavan perustan. Aikuisiällä työyhteisö, urheiluseurat ja muu sosiaalinen ympäristö voivat edelleen tukea hyvinvointia edistävää aktiivista elämäntapaa.

Onnistuminen terveyden ja hyvinvoinnin edistämässä liikunnan avulla edellyttää yhteiskunnan rakenteita, joihin liikunta ja urheilu on sisäänrakennettu. Paikallistasolla kunnan rooli on keskeinen koko elämänsä ajan luotaessa mahdollisuuksia ja edellytyksiä lasten, nuorten, aikuisten ja ikääntyneiden aktiiviselle elämäntavalle. TEAviisari –aineiston mukaan 47 % kunnista on tehnyt strategian liikunnan edistämiseksi ja 56 % suunnitelman lähiliikuntapaikkojen kehittämiseksi.

1.1. Liikunnan olosuhdestrategian toteutuma arviointikaudella 2010 – 2014

Liikunnan olosuhdestrategian toimintalinjaus – painopiste elämänkaaren molemmissa päässä – on oikea valinta ja sitä tulee edelleen vahvistaa. Arviointikaudella uudistunut lainsäädäntö ja toimenpideohjelmat tukevat strategian linjauksia, liikunnan hyvinvointia ja terveyttä lisäävää näkökulmaa ja suuria kansalaisryhmiä palvelevien liikuntapaikkojen ensisijaisuutta liikuntapaikkarakentamisessa. Lasten liikunnan osalta varhaiskasvatuksen rooli on erityisen tärkeä liikunnallisen elämäntavan juurruttamisessa.

Vesiliikuntakeskus Kaukaveden puitteet ovat mahdollistaneet ikääntyvien liikunnan hyvien käytäntöjen ja toimintamallien edelleen kehittämisen. Toimintaa tukevat edelleen vertaisohjaajatoiminnan jatkuminen, yli 70-vuotiaiden liikuntapassi, vesiliikuntakeskuksen E-passi ja kansalaisjärjestöjen aktiivinen liikuntaryhmien ohjaaminen kaupungin liikuntalaitoksissa.

Yhteistyö sote-kuntayhtymän kanssa on edennyt myönteiseen suuntaan. Käytännössä työ näkyy erityisryhmien liikunnan terävöitymisessä. Kaukavesi on mahdollistanut useiden kuntayhtymän ryhmien ohjatun, terveyttä edistävän liikunnan toteuttamisen.

Liikunnan olosuhdestrategiassa 2010 – 2025 (2010) käsiteltiin yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa ja päätettiin, että Kajaanissa tehdään liikunnan tasa-arvoselvitys toimintavuonna 2011. Liikunnan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma 2012 ”Kohti yhdenvertaisuutta liikunnassa” valmistui vuonna 2012. Liikunnan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoasioihin tulee kiinnittää kaikilla toimintasektoreilla huomiota entistä enemmän. Liikuntapalvelujen saatavuuden ja tiedottamisen tavoitteisiin ja toimenpiteisiin tulee kiinnittää alkaneella arviointikaudella erityistä huomiota, samoin seurantaan ja arviointiin. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvo on noussut myönteisesti tietoisuuteen liikuntapalvelujen otettua arviointikaudella käyttöön vuosittain jaettavan tasa-arvopalkinnon.

Liikunnan olosuhdestrategian 2010 – 2025 (2010) asiakaslähtöinen toimintakulttuuri -osassa kiinnitettiin huomiota joustavan ja toimivan palvelujärjestelmän kehittämiseen. Esitetyt organisaatiomuutokset ovat toteutuneet. Palvelujärjestelmän ja organisaation edelleen kehittämisessä tavoitteena on päästä asiakaslähtöisyyttä parantavaan, yhteistyötä ja tehokkuutta lisäävään ”yhden luukun” järjestelmään.

Arviointikaudella ovat toteutuneet Vesiliikuntakeskuksen rakentaminen, Otanmäen urheilutalon peruskorjaus, Nakertajan lähiliikunta-alue, Kuurnan lähiliikunta-alue, suunnistusalueet ja Kivimäen moottoriradat.

Ohjelmakaudella 2015 - 2019 toteutettavia hankkeita ovat Kajaanihallin peruskorjaus, Vimpelinlaakson urheilukentän peruskorjaus, Liikuntapuiston sosiaalitilojen rakentaminen ja kenttien peruskorjaus sekä harjoitusjäähallin ja tekonurmikenttien rakentaminen.

2.1. HYVINVOINTIYHTEISKUNNAN KEHITTÄMISEN OHJAUS TUKEE ENENEVÄSTI IHMISTEN HYVINVOINTIA

Suomalainen normipohja luo hyvät edellytykset terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen liikunnan avulla. Keskeisimmät terveys- ja hyvinvointipolitiikkaa määrittävät lait ovat perustuslaki, liikuntalaki, terveydenhuoltolaki, nuorisolaki ja kuntalaki. Suomen perustuslain mukaan liikunta luetaan sivistyksellisiin perusoikeuksiin. Terveys- ja hyvinvointilain mukaan kuntapäätäjien tulee seurata väestönsä terveyttä ja hyvinvointia sekä siihen vaikuttavia tekijöitä ja toimenpiteitä näihin tarpeisiin vastaamiseksi. Nuorisolain mukaan kuntien nuorisotyöhön ja -politiikkaan kuuluu liikunnallinen nuorisotoiminta. Liikunta on hyvinvointipolitiikan väline ja sillä on merkitystä kuntalaisten terveyden sekä työ- ja toimintakyvyn ylläpidossa.

2.1. Liikuntalaki

Uusi liikuntalaki tuli voimaan 1.5.2015 korvaten vuodelta 1998 peräisin olleen lain. Lain keskeisinä tavoitteina on edistää eri väestöryhmien mahdollisuuksia harrastaa liikuntaa, väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä fyysistä toimintakykyä, lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä, liikunnan kansalais- ja seuratoimintaa sekä huippu-urheilua samoin kuin huippu-urheilun rehellisyyttä ja eettisiä periaatteita.

Kunnan tehtävänä on luoda edellytyksiä paikallistasolla asukkaiden liikunnalle järjestämällä liikunta-palveluja sekä terveyttä ja hyvinvointia edistävää liikuntaa eri kohderyhmät huomioon ottaen, tuke-malla kansalais- ja seuratoimintaa, rakentamalla ja ylläpitämällä liikuntapaikkoja sekä kehittämällä kuntien välistä ja alueellista yhteistyötä. Kunnan tulee kuulla asukkaitaan liikuntaa koskevissa keskeisissä päätöksissä sekä osana terveyden ja hyvinvoinnin kehittämistä arvioida kunnan asukkaiden lii-kunta-aktiivisuutta. Lakiin lisättiin myös säännökset kunnan vastuusta tehdä yhteistyötä liikunnassa. Muutoksilla vahvistetaan liikunnan peruspalveluluonnetta.

Uudistetussa liikuntalaissa korostuvat kunnan arviointitehtävä ja yhteistyövelvoite. Koska Kajaanissa palvelut tuotetaan toimialojen ja kumppaneiden yhteistyönä, tulee seurantaan ja arviointiin sekä sen koordinointiin kiinnittää erityistä huomiota.

2.2. Terveys- ja hyvinvointilaki

Terveys- ja hyvinvointilain (2010) mukaan kunnan on seurattava asukkaitensa terveyttä ja hyvinvointia sekä niihin vaikuttavia tekijöitä väestöryhmittäin sekä kunnan palveluissa toteutettuja toimenpiteitä, joilla vastataan kuntalaisten hyvinvointitarpeisiin. Kuntalaisten terveydestä ja hyvinvoinnista sekä toteutetuista toimenpiteistä on raportoitava valtuustolle vuosittain, minkä lisäksi valtuustolle on kerran valtuustokaudessa valmisteltava laajempi hyvinvointikertomus.

Kunnan on strategisessa suunnittelussa asetettava paikallisiin olosuhteisiin ja tarpeisiin perustuvat terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen tavoitteet, määriteltävä niitä tukevat toimenpiteet ja käytettävä näiden perustana kuntakohtaisia hyvinvointi- ja terveysosoittimia.

Kunnan on nimettävä terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen vastuutahot. Kunnan eri toimialojen on tehtävä yhteistyötä terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Lisäksi kunnan on tehtävä yhteistyötä muiden kunnassa toimivien julkisten tahojen sekä yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa. Jos sosiaali- ja terveydenhuolto on järjestetty useamman kunnan yhteistoimintana, yhteistoiminta-alueen on osallistuttava asiantuntijana eri toimialojen väliseen yhteistyöhön sekä sosiaalisten ja terveysvaikutusten arviointiin alueen kunnissa.

2.3. Kuntalaki

Kuntalain voimaan tulon jälkeen 1995 kuntien toimintaympäristö on voimakkaasti muuttunut. Keskeiset kunnan toimintaympäristön muutokset liittyvät väestökehitykseen, kuntakoon kasvuun ja kuntien erilaistumiskehitykseen, kunnan toiminnan monimuotoisuuteen, kunnan taloudenhoidon haasteisiin, sähköisiin toimintamahdollisuuksiin sekä EU-kilpailuoikeuden vaatimuksiin.

Kuntakoon kasvu edellyttää asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien, luottamustoi-
mien hoitamista koskevien edellytysten sekä poliittisen ja ammatillisen johtamisen vahvistamista ja työnjaon selkeyttämistä. Kuntien erilaistuminen luo paineita kunnan hallinnon ja talouden järjestämiselle erilaisin tavoin erilaisissa kunnissa.

Kunnan toiminta on monimuotoistunut yhteistoiminnan lisääntymisen, toiminnan yhtiöittämissä sekä ostopalvelutoiminnan lisääntymisen vuoksi. Sähköiset toimintatavat mahdollistavat kunnan päätöksentekojärjestelmän uudistamisen sekä muun kunnan toimintatapojen uudistamisen.

2.4. Varhaiskasvatuslaki ja varhaiskasvatuksen valtakunnallinen liikkumis- ja hyvinvointiohjelma

Varhaiskasvatus on keskeinen lapsia ja heidän perheitään koskeva palvelu, sillä noin 70 % lapsista on varhaiskasvatuksen piirissä. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvu, terveyttä ja hyvinvointia sekä tukea lapsen oppimisen edellytyksiä.

Laissa kuvataan tavoiteltavaa varhaiskasvatusympäristöä, mikä on erittäin tärkeä lasten liikkumisen ja aktiivisen leikkimisen kannalta. Selvitysten mukaan puutteelliset päiväkotien sisätilat ja pihalueet rajoittavat usein lasten liikkumista.

Positiivinen on lain linjaus, joka velvoittaa kunnan varhaiskasvatusta järjestäessään toimimaan yhteistyössä opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, lastenhuollosta ja muusta sosiaalihuollosta, neuvolatoiminnasta ja muusta terveydenhuollosta vastaavien sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa.

Kolmevuotisen kehittämistyön tuloksena julkistettiin 10.3.2015 uuden varhaiskasvatuslain tavoitteita tukeva valtakunnallinen *Varhaiskasvatuksen liikkumis- ja hyvinvointiohjelma, "Ilo kasvaa liikkuen"* (VALO). Laajan asiantuntijaverkoston laatima ohjelma-asiakirja on kohdennettu valtakunnan tason ja kuntatason päättäjille ja johtaville viranhaltijoille. Ohjelman keskeinen linjaus kuntatasolle on, että liikkuminen ja hyvinvointi tulee olla kirjattuna kunnan strategioihin sekä hyvinvointia ohjaaviin suunnitelmiin. Lisäksi kunnan eri toimialojen ja palvelujen yhteistyö liikkumisen ja hyvinvoinnin edistämiseksi on laaja-alaista niin kunnan sisällä kuin yli kuntarajojen luoduissa yhteistyöverkostoissa.

Kajaani on valtakunnallisesti ollut edelläkävijä pienten lasten liikunnan kehittämisessä, mikä esitetään asiakijassa positiivisena kuntaesimerkkinä ”Kajaanin varhaiskasvatuksen liikunnallistaminen, LiikuntaVasu”. THL:n palkitsi LiikuntaVasu –hankkeen innovatiivisena hankkeena vuonna 2009.

2.5. Valtakunnalliset yhteiset linjaukset terveyttä ja hyvinvointia edistävään liikuntaan 2020 – Muutosta liikkeellä!

Väestön terveyttä edistävän liikunnan kehittämisessä on 2000-luvun alussa saavutettu tiivis ja toimiva yhteistyö eri hallinnonalojen kesken valtakunnan tasolla. Yhteistyön tehostamiseksi Sosiaali- ja terveysministeriö ja Opetus- ja kulttuuriministeriö asettivat yhdessä terveyttä edistävän liikunnan ohjausryhmän (2011 – 2015), jonka tehtävänä oli yhteisten terveyttä edistävän liikunnan linjausten ja toimenpideohjelman laatiminen.

Väestön fyysisen aktiivisuuden ja liikunnan vähäisyys aiheuttaa merkittäviä ja yhä kasvavia haasteita suomalaiselle yhteiskunnalle. Liikkumaton elämäntapa lisää monia kansansairauksia, ikääntymisestä aiheutuvia ongelmia ja kansantalouden kustannuksia, heikentää työelämän tuottavuutta ja kilpailukykyä sekä on yhteydessä väestöryhmien välisiin terveys- ja hyvinvointieroihin. Jo pitkään on tiedetty liikunnan myönteisistä vaikutuksista lihavuuteen, tyypin 2 diabetekseen, tuki- ja liikuntaelinsairauksiin sekä masennukseen ja niiden ehkäisyyn.

Vuonna 2013 julkistetun Muutosta Liikkeellä! –linjausten visio vuoteen 2020 on, että suomalaiset liikkuvat enemmän ja istuvat vähemmän koko elämänsä aikana. Visiossa keskeisiä ovat seuraavat näkökulmat:

- 1) Liikunnan ja fyysisen aktiivisuuden merkitys ymmärretään yksilön ja yhteiskunnan terveyden, hyvinvoinnin ja kilpailukykyyn perusedellytyksenä.
- 2) Eri hallinnonaloilla ja organisaatioissa luodaan mahdollisuudet fyysisesti aktiiviseen elämään.
- 3) Fyysisen aktiivisuuden edistäminen perustuu sidosryhmien välisiin kumppanuuksiin, toimiviin rakenteisiin ja hyvään johtamiseen.
- 4) Sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden tekijät tunnistetaan ja niihin vaikutetaan tehokkaasti
- 5) Yksilöt tarttuvat parantuneisiin mahdollisuuksiin lisätä jokapäiväistä liikettään.
- 6) Suomi on entistä vahvempi fyysisesti aktiivisen kulttuurin mallimaa Euroopassa.

Edellä esitetyt keskeiset tavoitteet ovat sellaisia, että niihin voidaan Kajaanin Liikuntapoliittisessa ohjelmassa täysin yhtyä ja korvata seuraavasti kohta 6) Kajaani on entistä vahvempi fyysisesti aktiivisen kulttuurin mallikaupunki ja tavoittelee vuonna 1995 saavutettua Liikunnan mallikaupunki asemaa.

2.6. Liikuntapaikkarakentamisen Suunta-asiakirja

Hyvät liikkumisolosuhteet ovat merkittävä tekijä väestön liikunnallisen elämäntavan ylläpitämiseksi ja lisäämiseksi. Valtion liikuntaneuvosto julkaisee toimikausittain Liikuntapaikkarakentamisen Suunta-asiakirjan yhteistyössä Opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa. Suunta-asiakirja ohjaa Opetus- ja kulttuuriministeriön ja sen alaisen aluehallinnon työtä liikuntapaikkarakentamisen avustamisessa ja liikuntapaikkojen kehittämis- ja ohjaustoiminnassa.

Suunta-asiakirjassa määritellään 1) säädöksiin, määräyksiin ja ohjeisiin pohjautuvat avustamisen ehdot, 2) avustamista puoltavat kriteerit ja 3) resurssipainotukset. Avustuspoliitikassa painotetaan hankkeita, jotka palvelevat laajojen käyttäjäryhmien liikuntatarpeita, mikä käytännössä tarkoittaa liikuntapaikkoja, joilla on paljon käyttäjiä tai käyntikertoja sekä liikuntapaikan liikunnalliset palvelut ovat monipuolisia ja mahdollisimman monen liikuntamuodon käyttöön soveltuvia. Linjauksissa painotetaan myös hankkeiden esteettömyyttä ja energiatehokkuutta.

Linjauksilla kannustetaan eri toimijoita (hallintokunnat, järjestöt, yksityinen sektori, muut yhteisöt) yhteistoimintaan. Yhteistyöllä toteutetut hankkeet huomioidaan avustusta korottavasti, kuten myös hankkeet, joissa rakennetaan tai peruskorjataan samassa yhteydessä useampi toiminnallisesti merkittävä liikuntapaikka. Lisäksi Valtion liikuntaneuvosto edistää hankkeita, jotka edistävät tasa-arvoa liikuntakulttuurissa.

Suunta –asiakirjan painotukset huomioon ottaen suunnitteluvaiheessa olevan jäähallin alue kannattaa suunnitella monipuolisena, suuria käyttäjäryhmiä palvelevana liikuntapaikkana sekä toteuttaa työryhmän ohjelmassa esittämä Kajaanihallin laajempi, hallin ympäristön huomioiva peruskorjaussuunnitelma.

3.LIIKUNNAN KOKONAISKUVA JA VISIO KAJAANISSA

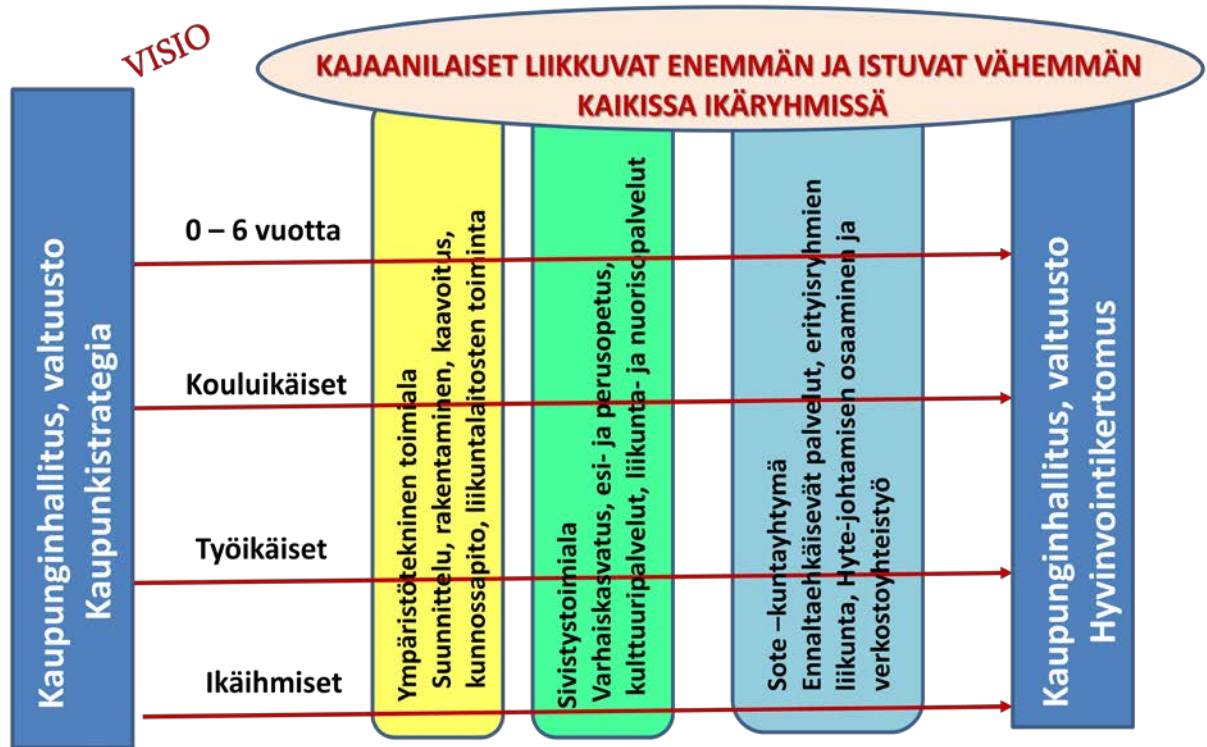
Liikunnan ja hyvinvoinnin edistäminen on strategisesti kaupunkitasolla erityisen haastavaa, sillä se on tyypillinen poikkihallinnollinen osaamisen alue. Varhaislapsuuden fyysisen aktiivisuuden polku koko elämänskaarelle alkaa muodostua jo kolmivuotiaana. Toisaalta liikkumisen jatkaminen yli 75 ikävuoden on tärkeää toimintakyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitämiseksi. Liikunnasta ja hyvinvoinnista vastaavan kaupunkiorganisaation tulisi kantaa vastuuta myös kolmannesta sektorista; miten voidaan tukea seurajohtajaa, joka kuukausittain ponnistelee salin vuokratulojen etsimisessä, jotta kahdelle lapselle avoinna olevat ovet eivät sulkeutuisi. Kokonaisvastuun kantavaa organisaatiota on tällä hetkellä Kajaanissa vaikea osoittaa – ongelma tulee kuitenkin ratkaista. Liikunnan suhteen visio kaupunkitasolla on selkeä: *Kajaanilaisten liikkuminen lisääntyy ja istuminen vähenee kaikissa ikäryhmissä.*

Kunnan liikuntahallinnossa on periaatteessa kolme ”pelikenttää” (Aktiivinen kunta luo mahdollisuuksia 2010):

1. *Kunta itse.* Kunnassa on resursseihin suhteutetut liikuntapalvelut ja liikunta on sisäänrakennettu kaikille kunnan hallinnonaloille.
2. *Urheiluseurat.* Kunnassa on toimiva liikuntahallinnollinen yhteistyöelin liikuntajärjestöjen ja liikuntatoimen välillä. Yhteistyön ilmentymiä ovat mm. liikuntaparlamentti, liikuntaneuvosto ja seurafoorumi.
3. *Yksityinen sektori.* Yhteistyömalli yksityisen sektorin kanssa on määritelty kunnassa selkeäksi.

Liikuntahallintoa ohjaa liikuntalaki. Tavoitteena on, että kunnan liikunnasta vastaa toimiva organisaatio, jossa on riittävä määrä osaamista liikuntatoimen ydintehtäviä varten sekä toimintatavat ja päätöksentekojärjestelmä, joiden avulla poikkihallinnollinen toimintatapa ja yhteistyö toteutuvat.

KAUPUNKISTRATEGIA/ Perustehtävänä turvata hyvinvoinnin perusta ja luoda edellytykset Ihmisten ja yritysten menestymiselle ja viihtymiselle Kajaanissa ja Kainuussa

KUVIO 1. Liikunnan edistäminen Kajaanin nykyisessä (5/2015) kaupunkiorganisaatiossa

Kuvio 1 havainnollistaa, että liikuntaan liittyvät asiat kuuluvat käytännössä koko kaupungin organisaatiolle. Yhteisiin kuntalaisten terveyden, hyvinvoinnin ja liikkumisen edistämisen päämääriin pyrkiminen edellyttää kunkin toimialan ja tulosyksikön vastuulle tulevien tehtävien tunnistamista ja tunnustamista sekä selkeää koordinoituvastuun tiedostamista. Koordinointi on yhtä tärkeä asiakkaan, asukkaan ja organisaation näkökulmasta.

Kaupunkistrategiasta, Hyvinvointiohjelmasta 2013 – 2016 ja Liikuntapoliittisesta ohjelmasta 2025 tulevien tavoitteiden toteutumista ja tehtävävastuita tulee tarkastella kaikilla toimialoilla elämänkaaren kaikissa vaiheissa. Tavoitteissa etenemistä ja niiden toteutumista arvioidaan vuosittain hyvinvointikertomuksessa.

3.1. Kajaanin kaupunkistrategia 2015 – 2018

Kajaanin kaupunkistrategian 2015 – 2018 arvot ovat oikeudenmukaisuus, suvaitsevaisuus, turvallisuus ja luottamus tulevaisuuteen. Perustehtävä on turvata hyvinvoinnin perusta ja luoda edellytykset ihmisten ja yritysten menestymiselle ja viihtymiselle Kajaanissa ja Kainuussa. Liikunnan arvot ja perustehtävä tukevat täysin kaupungin arvovalintoja ja perustehtävää. Suvaitsevaisuus ja oikeudenmukaisuus korostuvat Kajaanin Liikunnan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmassa 2012 ”Kohti yhdenvertaisuutta liikunnassa.” Kajaanin kaupungin strategiset valinnat luovat luottamusta tulevaisuuteen ja ne vahvistavat liikunnan ja hyvinvoinnin edistämistä.

Jotta liikunnalla voidaan tukea täysipainoisesti Kajaanin kaupunkistrategian 2015 – 2018 linjauksia, tulee liikuntaan liittyvien asioiden nykytilaa ja tulevaisuutta tarkastella rakentavan kriittisesti strategisten päämäärien, niiden mahdollistajien ja peruspilarien osalta. Tarkastelussa on syytä analysoida, ovatko nämä mahdollistajat liikunnan osalta siinä tulokunnossa, että ne tukevat kaupunkistrategiaa. Ellei näin ole, ne tulee saattaa kuntoon.

Maakuntastrategiassa yksi tavoitealue on kainuulaisten terveyden ja toimintakyvyn parantaminen. Tavoitealue on pääosin Kainuun sote –kuntayhtymän perustehtävää ja kuuluu osaksi organisaation omaa strategiaa. Laajempaa yhteistyökysymyksenä siihen kuuluvat ennalta ehkäisevän itsehoidon ja terveyttä ylläpitävien elämäntapojen nosto terveystakeeksi (ihmisten tukeminen ja valmentaminen; investointiluonteiset toimet ennalta ehkäisevään toimintaan liikunnan ja kulttuurin sekä yhteisöllisen toiminnan aktivoimiseksi; terveysriskien vähentäminen hyvän sisäilman varmistamisen kautta; esteettömän asumisen ja ympäristön rakentaminen), työolojen parantaminen (henkinen, fyysinen), aikainen puuttuminen ja korjaavat toimet terveysongelmien kohdatessa (esim. päihdekäyttäytymisen katkaisu) sekä korkeatasoinen sairaanhoito ja kuntoutus.

3.2. Polku kaupunkistrategisiin päämääriin liikunnan näkökulmasta

Mahdollistajat strategisiin päämääriin: Nykytila ja kehittäminen liikunnan näkökulmasta

Hyvinvointia lisäävä sujuva arki: 1) Kokonaisvaltainen asiakastuntemus ohjaa palvelujen järjestämistä ja tehostaa palvelujen tuotantoa, 2) Positiivinen mielikuva viihtyisästä ja sujuvien palvelujen Kajaanista ja 3) Kuntalaisten omaehtoisen hyvinvoinnin edistäminen.

POLKU STRATEGISIIN PÄÄMÄÄRIIN

HYVINVOINTIA LISÄÄVÄ SUJUVA ARKI

Kokonaisvaltainen asiantuntemus ohjaa palvelujen järjestämistä ja tehostaa palvelujen tuotantoa

- Asiakkaan tunnistaminen kaikilla organisaation tasoilla
- Asiakastytyväisyys
- Toimiva asiakaspalautejärjestelmä
- Tiedolla johtaminen
- Oikeat mittarit / indikaattorit
- Kuntayhteistyö

Positiivinen mielikuva viihtyisästä ja sujuvien palvelujen Kajaanista

- Selkeä organisaatio tukee sujuvia liikuntapalveluluja
- Onnistuneet suuret tapahtumat
- Ajantasainen avoin viestintä
-

Kuntalaisten omaehtoinen hyvinvoinnin edistäminen

- Hyvät olosuhteet liikkumiselle ja liikunnalle
- Ajantasainen ja avoin viestintä
- Tiedolla johtaminen ja osaamisen edistäminen
- Koko organisaation vastuun tunnistaminen
- Oikeat mittarit / Indikaattoreita ja mittareita kehitettävä
-

KUVIO 2 Hyvinvointia lisäävä sujuva arki liikunnan avulla

Kajaani kasvukeskukseksi: 1) Halu auttaa yritysten kasvua, 2) Osaavan työvoiman saatavuus turvataan, 3) Saavutettavuuden parantaminen

POLKU STRATEGISIIN PÄÄMÄÄRIIN

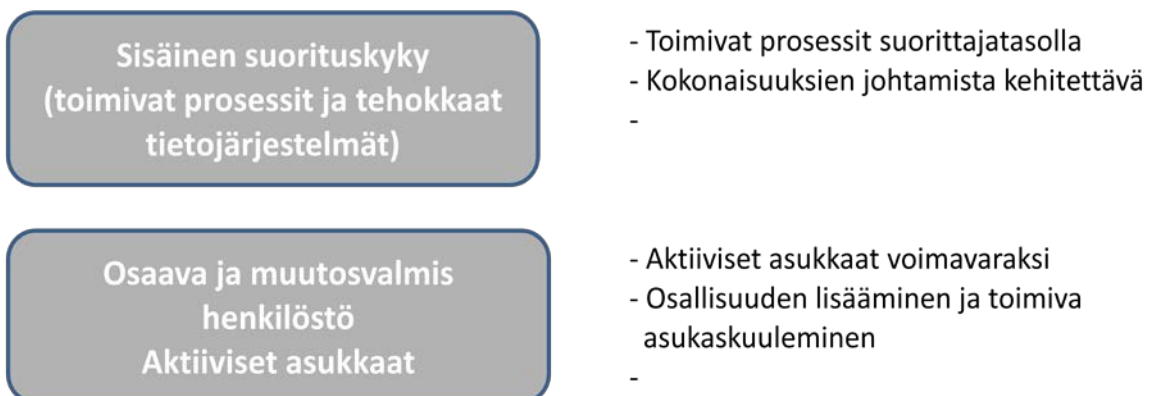

KUVIO 3 Kajaani kasvukeskukseksi liikunnan avulla

Kajaanin maineen ja markkinoinnin kannalta liikunta, hyvinvointi- ja urheilu sekä niihin liittyvät olosuhteet ovat Kajaanin vahvuuksia.

Peruspilarit: Sisäinen suorituskyky (toimivat prosessit ja tehokkaat tietojärjestelmät) sekä osaava ja muutosvalmis henkilöstö ja aktiiviset asukkaat

PERUSPILARIT

KUVIO 4 Toimiva organisaatio ja kumppanuus osana peruspilareita

3.3. Toiminnan seuranta, arviointi ja mittaaminen

Kuntalaissa, terveydenhuoltolaissa ja uudistetussa liikuntalaissa korostuvat kunnan arviointitehtävä ja yhteistyövelvoite. Kunnan tulee arvioida kunnan asukkaiden liikunta-aktiivisuutta osana terveyden ja hyvinvoinnin kehittämistä. Liikunta- ja hyvinvointipalveluista Kajaanissa vastaavat käytännössä kaikki toimialat.

Kajaanin kaupunkistrategiassa 2015 – 2018 yksi strateginen päämäärä on hyvinvointia lisäävä sujuva arki. Mahdollistaja ”Kokonaisvaltainen asiakastuntemus ohjaa palvelujen järjestämistä ja tehostaa palvelujen tuotantoa.” Yhdeksi mittariksi/indikaattoriksi on sovittu asiakastyytyväisyys. Toinen mahdollistaja strategiseen päämäärään on ”Positiivinen mielikuva viihtyisästä ja sujuvien palvelujen Kajaanista.” Yhtenä mittarina/indikaattorina on asukastyytyväisyys.

Kuntalaisten liikunta-aktiivisuudesta ja liikuntapalvelujen käytöstä tulee kerätä seurantatietoa. Indikaattoreiden ja mittareiden kehittämiseen tulee panostaa läpi kaupunkiorganisaation kaikilla toimialoilla. Liikuntapalveluissa jo nykyisellään seurataan mm. ohjattujen ryhmien kävijämääriä, liikuntalaitoksista löytyy seurantatietoa ja ulkoliikuntapaikoilla otetaan syksyllä 2015 käyttöön seurantajärjestelmiä. Myös urheiluseurojen avustushakemuksista saadaan seurantaa varten käyttökelpoista tietoa.

Urheiluseurojen asiakastyytyväisyyttä mitattiin laajasti viimeksi vuonna 2012 liikunnan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmatyön yhteydessä. Tarkastelu pohjautui Sosiaali- ja terveysministeriön linjauksiin ja kysymyspatteriin. Samassa suunnitelmassa viitataan ikääntyneille tehtyyn kyselyyn. Kyselyn tulos rohkaisi valmistelemaan 70+ liikuntapassin.

Ohjelmaa päivittänyt työryhmä viittaa Kajaanin ammattikorkeakoulun kanssa tehtävän yhteistyön mahdollisuuksiin ja osaamisen hyödyntämiseen arvioinnissa. Kaupunkia hyödyntäviä yhteistyön alueita ovat asiakastyytyväisyyteen, seurantaan ja arviointiin liittyvät selvitykset opinnäytetöinä. Strategisen suunnittelun ja päätöksenteon kannalta on ongelmallista toimintoja ja palveluja huonosti kuvaavat mittarit tai niiden puute sekä asiakastyytyväisyyden mittaamisen puuttuminen.

AMK:n opinnäytetöiden aiheita voi esittää oppilaitokselle toukokuun puoliväliin asti. Opiskelijat valitsevat aiheen syyskuussa ja työn valmistumistavoite on toukokuussa. Käytäntö edellyttää viranhaltijoiden aktiivisuutta kuten aiemminkin. Liikunnanohjaajaopiskelijat suorittavat myös 3 kuukauden syventävän opintojakson kentällä, jossa he tekevät kehittämistehtävän harjoittelupaikan tarpeista lähtien. Syksyllä 2015 alkaa myös liikunnan ylemmän AMK –tutkinnon koulutus.

Mittareiden ja indikaattoreiden kehittäminen on välttämätöntä sekä kaupunkistrategian toteuttamisen seurannan että hyvinvointikertomuksen laadinnan kannalta. Arviointiin velvoittavat kuntalaki, terveydenhuoltolaki ja liikuntalaki. Toimialojen ja tulosyksiköiden viranhaltijoiden tulisi tiivistää yhteistyötä ammattikorkeakoulun kanssa ja hyödyntää paikkakunnalla olevaa osaamista.

4. KUMPPANUUS KUNNIAAN

Kajaanin kaupungilla on perinteitä ja hyviä toimintamalleja yhteistyöstä seurojen, kansalaisjärjestöjen, asukasyhdistysten ja yksityisten kuntalaisten kanssa. Avoin yhteistyö ja toimiva kumppanuus ei ole kaupungille ylimääräinen menoerä, se on mahdollisuus taloudelliseen toimintaan. Parhaimmillaan se tuo kaupungille säästöjä. Monet hankkeet kaupungin yksin toteuttamana eivät olisi toteutuneet tai ne olisivat tulleet huomattavasti kalliimmiksi. Uusi kaupunkistrategia ja sen yksi peruspilari – Aktiiviset asukkaat – antaa kannusteen ja hyvän selkänojan kumppanuuden kehittämiseksi.

4.1. Kaupunki ja kumppanit

Uudessa liikuntalaissa korostuu kunnan vastuu ja yhteistyövelvoite liikunnassa. Kunnan tulee kuulla asukkaitaan liikuntaa koskevissa keskeisissä päätöksissä. Liikuntalain 5 §:n mukaan kunnan tulee luoda edellytyksiä kunnan asukkaiden liikunnalle mm. tukemalla kansalais- ja seuratoimintaa ja kehittämällä paikallista yhteistyötä, kehittämällä kuntien välistä ja alueellista yhteistyötä. Kajaanin ammattikorkeakoulu, Kainuun Liikunta ry. ja Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä ovat kaupungin tärkeitä kumppaneita.

Arviointikaudella rakennetaan kumppanuusperiaatteella liikuntapalveluketju, joka ottaa huomioon erilaiset liikkujaryhmät liikkumisen ja harrastamisen mahdollisuuksia kehitettäessä. Liikuntapalveluketju tukee sekä yksilöitä huolehtimaan omaehtoisesti hyvinvoinnistaan että niitä yhteisöjä, jotka siihen kuntalaisia ohjaavat. Liikuntapalveluketjua rakennetaan yhteistyössä meneillään olevan liikkujan polku-hankkeen kanssa.

Kumppanuustoimintaa tukee myös urheiluseurojen, kansalaisjärjestöjen ja yksityisten liikkujien muodostama liikuntaparlamentti. Liikuntaparlamentti toimii myös vaikuttamista ja osallisuutta sekä vuorovaikutusta lisäävänä kanavana ajankohtaisissa ja tulevaisuudessa liikuntaan ja hyvinvointiin liittyvissä kysymyksissä.

Kajaanin ammattikorkeakoulu

Kajaanin kaupungin liikuntapalveluja tuottavat monet tulosalueet ja –yksiköt. Henkilöstörakenne huomioon ottaen osaamisen kehittäminen ja tiedolla johtaminen ovat avaimia kehittämiseen. Kajaanin ammattikorkeakoulu liikunta- ja hyvinvointialan kouluttajana ja kehittäjänä tarjoaa hyvät yhteistyömahdollisuudet. Tällä hetkellä liikunnanohjaajaopiskelijalla on mahdollisuus valita joku kolmesta suuntautumisvaihtoehdosta: lasten ja nuorten liikunta, personal-training tai hyvinvointimatkailu. Syksyllä 2015 alkaa liikunnan ylempään AMK –tutkintoon johtava koulutus.

Kaupunkia hyödyntäviä yhteistyön alueita ovat erilaisten selvitykset ja kehittämistehtävät opinnäytetöinä, esim. toiminnan seuranta ja arviointi, asiakastytyväisyys ja käyttäjäkokemukset. Opiskelijat suorittavat myös 3 kuukauden syventävän jakson kentällä, jossa he tekevät kehittämistehtävän harjoittelupaikan tarpeista lähtien.

Suomessa kasvavia aloja ovat hyvinvointiin liittyvät tuotteet ja palvelut, teknologiset innovaatiot, liikuntamatkailu ja urheilutapahtumat sekä liikuntalähtöiset viestintä-, viihde- ja lifestyletuotteet ja –

palvelut. Suomessa liikuntatoimialan koko on vähintään 5,5 miljardia euroa. (TEM 20/2014). Yhteistyö ammattikorkeakoulun kanssa liikuntamatkailun, urheilutapahtumien ja terveyteen ja hyvinvointiin liittyvien palvelujen osalta tuo merkittäviä mahdollisuuksia myös Kajaanin kaupungille.

Kainuun ammattioppilaitos

Kainuun ammattioppilaitoksen eri koulutusalat tarjoavat koulutusta nuorille, aikuisille, yrityksille ja yhteisöille. Koulutusaloja ovat hyvinvointi-, liiketalous-, kulttuuri-, luonnonvara-, matkailu-, ravitsemus- ja talous sekä tekniikan- ja liikenteen koulutusalat. Kainuun ammattioppilaitos järjestää yli 30 erilliseen tutkintoon johtavaa koulutusta. Oppisopimuskoulutuksen tarjonta on lähes rajaton.

Kajaanin ammattioppilaitos on aktiivinen toimija Vuokatti-Ruka urheiluakatemiassa. Toisen asteen oppilaitoksessa opiskeleville urheilijoille mahdollistuu päivittäinen valmennus 6 – 10 kertaa viikossa. Kajaanin ammattikorkeakoulun ja Kainuun ammattioppilaitoksen sijainti Vimpelinlaakson urheilukeskuksen välittömässä läheisyydessä tukee hyvää käytännön yhteistyötä oppilaitosten ja urheilukeskuksen toimijoiden kanssa. Saumaton yhteistyö läheisen Kainuun prikaatin ja oppilaitosten kanssa tarjoaa hyvät edellytykset suur tapahtumien järjestämiseen Vimpelinlaakson urheilukeskuksessa.

Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä

Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä (Kainuun sote) tarjoaa kaikki sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut Hyrynsalmen, Kajaanin, Kuhmon, Paltamon, Ristijärven, Sotkamon ja Suomussalmen asukkaille. Kainuun sote on maakunnan suurin työnantaja, henkilöstöä on yhteensä 3200.

Kajaanin kaupungin liikuntatoimen konkreettisin yhteistyömuoto on erityisryhmien liikuntapalvelujen järjestäminen ja tilojen osoittaminen soten piirissä toimiville ryhmille. Sosiaali- ja terveysministeriön valtakunnalliset yhteiset linjaukset terveyttä ja hyvinvointia edistävään liikuntaan 2020 (Muutosta liikkeellä) nostaa liikunnan keskeiseksi osaksi terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä sekä kansansairauksien ehkäisyä, hoitoa ja kuntoutusta. ”Tulevaisuudessa liikunnan edistämisen tulee nousta sosiaali- ja terveydenhuollossa merkitykseltään vastaavalle tasolle alkoholin ja tupakoinnin vastaisen työn, ravitsemusneuvonnan sekä lääkehoidon kanssa. Tähän tavoitteeseen on mahdollista päästä määrätietoisella ja pitkäjänteisellä alan asiantuntijoiden koulutuksella, työprosessien ja –tapojen kehittämällä sekä monipuolisella kumppanuudella.”

Kainuun liikunta ry:n kumppaneineen pilotoima terveys-, liikunta- ja ravitsemusneuvonta –hanke toteuttaa käytännössä erinomaisesti edellä mainittua linjausta ja on valmis vakinaistettavaksi Kainuun soten työnmuodoksi.

Kainuun Liikunta ry.

Kainuun Liikunta ry:n toiminta-ajatus, kainuulaisten hyvinvoinnin edistäminen liikunnan avulla, tukee täysin Kajaanin *Liikuntapolitiittista ohjelmaa 2025*. Tavoitteena on ennalta ehkäisevän terveysliikunnan kehittäminen ikääntyvän väestön terveyden ja toimintakyvyn edistämiseksi ja säilyttämiseksi. Aluejärjestön rooli on merkittävä koulutuksen järjestäjänä mm. pienten lasten ja ikääntyneiden liikunnan (esim. vertaisohjaaja koulutus) sekä seuratoimijoiden ja ohjaajien koulutuksessa sekä yhteistyössä toteutettujen kehittämisprojektien jalkauttamisessa alueen kuntiin ja seuroihin.

Suurien ja matkailullisesti merkittävien tapahtumien järjestämiseen tarvitaan kaikkien kaupungin tulosalueiden ja aluejärjestön sujuvaa yhteistyötä. Suur tapahtumien järjestelyissä avainkumppani on usein myös Kajaanin ammattikorkeakoulu kaupungin tarjotessa ja järjestäessä olosuhteet ja puitteet.

Valmisteilla oleva nuorten syrjäytymisen ennalta ehkäisevä kehittämishanke rakentaa polkuja varhaiseen puuttumiseen ja järjestöjen väliseen saumattomaan yhteistyöhön eri nuorisoryhmien osalta sekä kumppanuusmalleja kolmannen sektorin ja julkisten toimijoitten kanssa.

4.2. Urheiluseurat ja muut järjestöt voimavarana

Kouluajan ulkopuolella järjestetty liikuntatoiminta on organisoitu Suomessa pääosin vapaaehtoiseen kansalaistoimintaan perustuvissa urheiluseuroissa. Uusimmista tutkimuksista koottu katsaus (Lasten ja nuorten liikunta, Suomen tilannekatsaus 2014 ja kansainvälinen vertailu) osoittaa, että 30 – 55 % suomalaisista 3 – 18-vuotiaista lapsista ja nuorista osallistuu urheiluseuratoimintaan. Aktiivisimpia urheiluseuratoimintaan osallistujia ovat 11-vuotiaat pojat (58 %, tytöt 52 %) ja passiivisimpia 15-vuotiaat tytöt (35 %, pojat 36 %). Alle 14-vuotiaiden liikunnan harrastaminen on kasvanut tasaisesti vuodesta 1995 lähtien, 15 – 18-vuotiaiden liikunnan harrastaminen on pysynyt ennallaan 2000-luvulla. Aikuisten liikunnan harrastamisessa ei ole tapahtunut muutoksia vuosien 1995 – 2010 aikana (Liikunnan kansalaistoiminnan tietopohja, VLN 2013).

Urheiluseurat toimivat Kajaanin kaupungin avainkumppanina liikuntalain toteuttamisessa. Kaupunki jakoi avustuksia 46:lle urheiluseuralle toimintavuonna 2014. Kajaanilainen seuratoiminta ja seurojen määrä noudattelee valtakunnan keskitasoa. Vuonna 2011 Suomessa oli 20 000 – 45 000 tuhannen asukkaan kaupungeissa keskimäärin 51 urheiluseuraa ja rahallisesti tuettavia seuroja noin 30 (Liikunnan kansalaistoiminnan tietopohja, VLN 2013). Kuntaliiton arvion mukaan kunnat jakavat vuosittain seura-avustuksia 45 miljoonaa euroa, OKM:n kokonaistuki liikunnan kansalaistoimintaan vuonna 2012 oli 43,9 M€. Kajaanissa myönnettiin vuonna 2014 seura-avustuksia 115 000 euroa, vuoden 1996 tilinpäätöstietojen mukaan seura-avustuksia myönnettiin 128 240 euroa.

Kunnan liikuntapaikoilla ja niiden käyttöä koskevilla linjauksilla on suuri merkitys kuntalaisten liikunnan harrastusmahdollisuuksiin sekä seurojen mahdollisuuksiin tarjota harrastajilleen kohtuuhintaista toimintaa. Seuroille suoria avustuksia merkittävämpi tuki on välillinen tuki, jonka arvoksi Suomessa on arvioitu jopa 450 miljoonaa euroa (Suomen Kuntaliitto).

Muiden liikuntatoimintaa järjestävien, kuten kylä- ja asukas yhdistysten toiminta kohdistuu valtaosaltaan kaupunginosien ja maaseudun liikuntatoiminnan ylläpitämiseen. Näillä alueilla nämä järjestöt kansalaisopiston lisäksi ovat lähes ainoita toimijoita, jotka järjestävät liikuntatoimintaa kaikenikäisille. Liikuntatiloina käytetään yhdistysten omistamia kylätaloja, joiden ylläpidosta vastaavat paikalliset toimijat kokonaan. Lisäksi paikalliset toimijat omarahoitteisesti ylläpitävät luontopolkuja, uimarantoja, taukopaikkoja, laavuja, hiihtolatuja ja kelkkareittejä.

Kajaanilaisen seuratoiminnan kannalta keskeinen kysymys on tasoittaa suuria kustannuseroja seurojen välillä. Osa seuroista joutuu hankkimaan ja kustantamaan toimitilansa itse, osalle kaupunki tarjoaa kaupungin ylläpitämät tilat. Ratkaisumalleina voivat olla avustuspolitiikan uudelleen arviointi ja aktiivinen yhteistyö edullisten tilojen hankinnassa. Kajaanissa on poistunut alkuperäisestä käytöstä liikuntasaleja, joiden järjevä hinnoittelu ja vuokrasubventio mahdollistaisivat salien käytön alkuperäistarkoituksessa. Saliongelma korostuu varsinkin niiden seurojen toiminnassa, jossa laji vaatii oman erityisalustan.

4.3. Liikkumisen kustannukset yhteiseen seurantaan

Liikunnan yhdenvertainen saavutettavuus ei kaikilta osin toteudu. Kunnallisten liikuntapalvelujen ja muiden liikkumista ja liikunnan harrastamista edistävien toimien merkitys yhdenvertaisen harrastamisen luojana on keskeinen. Liikuntapaikkojen käyttöön ja maksuihin liittyvillä päätöksillä sekä kausimaksujen kohtuullistamisella voidaan estää taloudellisesti heikommassa asemassa olevien lasten ja nuorten liikunnan harrastamisesta syrjäytyminen.

Kajaanissa vuonna 2007 tehty linjaus alle 18-vuotiaiden harjoitusvuorojen maksuttomuudesta kaupungin omissa tiloissa on ollut tärkeä avaus liikunnan edistämiseksi. Sivistystoimialan perheiden liikunnan maksuttomat vuorot ja liikunnan organisaatioiden uudistamista valmistelevissa työryhmissä käyty keskustelu liikkumisen lisäämiskeinoista maksuttomuuden avulla on oikea linjaus. Perheille, joilla on maksuvaikeuksia, voidaan myös seuroissa tarjota mahdollisuus osamaksuihin tai joustaviin maksuaikoihin. Käytäntö on tuttu myös muutamille kajaanilaisille seuroille.

Useassa Suomen kunnassa on otettu käyttöön ehkäisevä toimeentulotuki, minkä tarkoituksena on edistää perheiden omatoimista suoriutumista ja ehkäistä syrjäytymistä. Ehkäisevän toimeentulotuen kautta voi monilla paikkakunnilla saada tukea myös harrastamisen kustannuksiin. Harrastamisen kustannuksiin jaettu tuki on vaihdellut sadasta eurosta kolmeensataan euroon. Liikunnan toimeentulotuen tarpeen arviointi ja käyttöönotto edellyttää Kajaanin kaupungin, soite-kuntayhtymän ja seurojen yhteistyötä.

4.4. Liikkumisen merkitys korostuu ikääntyvässä Kainuussa

Suomi on Euroopan nopeimmin ikääntyvä maa ja maakuntana Kainuu ikääntyy muuta maata nopeammin. Suomessa yli 65-vuotiaiden osuuden väestöstä arvioidaan nousevan nykyisestä 17%:sta 27%:iin vuoteen 2040 mennessä. Ikääntyvien toimintakyvyn ylläpitäminen on sekä kansantaloudellisesti että yksilön näkökulmasta erityisen tärkeää. Tuoreiden tutkimusten mukaan vain muutama prosentti eläkeikäisistä liikkuu sekä kestävyys- että lihaskuntosuositusten mukaisesti. Ikäihmisten liikkuemiserot ovat suuret; ryhmä on hyvin polarisoitunut, sillä aktiivisimmat liikkuvat entistä enemmän ja passiivisimmat erittäin vähän tai eivät ollenkaan.

Kajaanissa toimivien järjestöjen merkitys liikunnan ja hyvinvoinnin edistämiseksi on suuri, se on keskeinen osa Kajaanin kaupungin ja aktiivisten asukkaiden kumppanuus-kuviota. Ikäihmisten liikunta vaatii tietoon perustuvaa liikuntaneuvontaa ja -toimintaa sekä esteettömiä ja turvallisia liikuntaympäristöjä. Kajaanissa toimii aktiivinen vanhusneuvosto, mitä tulisi kuulla ikäihmisten liikuntaan liittyvissä asioissa. Kaikilla toimivilla eläkeläisjärjestöillä on liikuntaryhmä tai -ryhmiä. Vuoden 2015 toimintaesitteiden mukaan yhdellä eläkeläisjärjestöllä on yli 10 erilaista toimivaa liikuntaryhmää. Liikuntapalvelujen tilaston mukaan vuonna 2014 eläkeläisjärjestöjen kuntosalivuoroilla kävijöitä oli 7621, Liikuntapassi +70-vuotiaat kävijämäärä oli 14 425 ja vertaisohjaajien vesiliikuntaryhmien kävijämäärä 6423.

Suuri osa liikuntaa edistävästä toimenpiteistä tehdään muualla kuin liikuntasektorilla. Ikääntyvien liikunnan osalta korostuu yhteistyön merkitys sosiaali- ja terveystoimen ja ympäristötekniikan toimen, liikuntaseurojen ja eläkeläisjärjestöjen kanssa. Kuntien peruspalveluiden arviointi (2008) osoittaa, että 42 % kunnista on kirjannut ikäihmisten liikunnan kehittämisen kunnan strategioihin. Ikäihmisten ohjattua liikuntaa järjestetään lähes kaikissa kunnissa, mutta yli puolet viranhaltijoista arvioi, ettei

tarjonta ole riittävää. Vuoden 2012 TeaViisari –tietojärjestelmän tietojen mukaan ikäihmisten kansallista toimenpideohjelmalla ei ole käsitelty luottamusmiesshallinnossa (Liikunta ja ikääntyminen – liikkeellä voimaa vuosiin 2013).

Päivittäinen liikunta ei estä vanhenemista, mutta sen avulla säilytetään ja parannetaan lihasvoimaa, tasapainoa, liikkuvuutta ja kävelykykyä. Hengitys- ja verenkiertoelimistö tarvitsevat säännöllistä liikuntaa pysyäkseen kunnossa. Liikkuminen edistää myös mielen hyvinvointia ja muistia sekä tarjoaa mahdollisuuden tavata muita ihmisiä (vrt. Helsingin kaupungin liikuntakaveri malli). Säännöllinen tasapaino- ja voimaharjoittelu on tehokkain yksittäinen keino ehkäistä kaatumisia iäkkäänä. Suomessa tapahtuu vuosittain yli 7000 lonkkamurtumaa, joista suuri osa johtuu kaatumisesta. Yhden lonkkamurtuman hoito on ensimmäisenä vuonna 20 000 euroa. Pahimmillaan kaatuminen voi merkitä iäkkäälle itsenäisen toimintakyvyn menetystä ja riskiä joutua pysyvään laitoshoittoon. Eniten käytettyjen liikuntapaikkojen – kevyen liikenteen väylien – ympärivuotinen hyvä kunnossapito on turvallisen liikumisen edellytys.

4.5. Yksityinen liikuntapalvelujen tuottaminen kasvaa

Suurin lasten ja nuorten liikuttaja on koulu, sillä liikuntatunneille osallistuvat periaatteessa kaikki lapset ja nuoret, kun soveltava ja erityisryhmien liikuntakasvatustoiminta lasketaan mukaan. Urheiluseurat ovat koulun jälkeen lasten ja nuorten merkittävin liikuttaja ja kolmanneksi merkittävin liikuttaja on yksityinen sektori, jonka merkitys on koko ajan kasvanut (Wennström ym. 2011). Nykyään jo noin kolmasosa viides-, seitsemäs- ja yhdeksäsluokkalaisista lapsista ja nuorista on tämän toiminnan parissa viikoittain. Merkitä pantavaa on se, että seitsemäs- ja yhdeksäsluokkalaiset nuoret liikkuvat viikoittain yksityisen tarjoamilla liikuntatunneilla yleisemmin kuin koulujen kerhoissa (Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa, LIITU-tutkimus 2014).

Kajaanissa merkittäviä liikuntapalvelujen tuottajia ja liikuntapaikkojen ylläpitäjiä ovat mm. Kajaanin Golf Oy ja lajin seura, Tennishalli Oy ja lajin seura, Keilahalli Oy ja ratsastusmaneesit seuroineen. Yksityinen monipuolinen kuntosalitarjonta on lisääntynyt viimeisen vuosikymmenen aikana. Osa seuroista tuottaa liikuntapalveluja laajoille käyttäjäryhmille yritysmäisesti, kuten Kajaanin Kuohu ry:n toiminta Vimpelin laskettelurinteen toiminnan kehittämisessä ja käytännön toiminnan järjestämisessä. Kajaanin Ammattikorkeakoulun liikunnanohjaajakoulutus näkyy ammattitaitoisen henkilöstön lisääntymisenä niin kaupungin liikuntalaitoksissa kuin yksityisellä sektorilla. Viimeisten vuosien aikana yksityisen sektorin personaltrainer- toiminta on vakiinnuttanut asemansa myös Kajaanissa.

Case Golf-kenttä kumppanuus näkökulmasta

Kajaanin kaupungilla ja Kajaanin Golf Oy:llä on ratkaistavana heti alkaneella arviointikaudella lajin harrastamista ja kentän toimintaa hiertävä ongelma. Kajaanin Golf Oy:n ja kaupungin vuokrasopimus päättyy vuoden 2017 lopussa. Sopimuksen mukaan vuokralaisella on etuoikeus saada alue uudelleen haltuunsa, sikäli kuin se samaan tarkoitukseen vuokralle luovutetaan. Kajaanin kaupungin tekninen toimiala on 24.5.2012 Golf Oy:lle lähettämässään kirjeessä viitannut siihen, että asemakaavassa vuonna 1990 on osoitettu Kajaanin Golf Oy:lle nykyiselle vuokra-alueelle 20 metriä leveä istutettava suojavaiohyke Suunnistajantien omakotialueen ja golf-kentän väliin. Kirjeessä todetaan, että Suunnistajantien 12, 14 ja 16 tontteja ei ole voitu luovuttaa rakentajille, koska golf-kentän väylä on sijoitettu siten, että tontit ovat väyläalueella. Ongelman poistamiseksi Golf Oy:tä kehoitetaan ennen vuoden 2017 loppua suunnittelemaan ja rakentamaan mainittu väylä siten, että Kajaanin kaupunki voi luo-

vuttaa mainitut kolme tonttia rakentajille. Jos näin ei tehdä, kaupunki tulee rajaamaan nykyisestä vuokra-alueesta riittävän suoja-alueen.

Ongelma on syntynyt alueen asemakaavan laadinnassa. Asemakaava on hyväksytty vuonna 1990, pari vuotta kentän vuokrasopimuksen tekemisen jälkeen. Kenttä valmistui samana vuonna kuin kaava. Kaavan laadinnan yhteydessä ei tiettävästi ole kuultu Golf Oy:n edustajia, jotka olisivat tienneet varoittaa vaarasta.

Kaupungin ja Golf Oy:n edustajat sekä Golfliiton kaksi kenttäkonsulttia ovat käyneet tutustumassa tilanteeseen paikan päällä. Katselmuksessa kävi selväksi, että vaara ei ko. tonteilta poistu asemakaavaan merkityllä suojavyöhykkeellä. Tonttien käyttöönotto edellyttäisi niiden vieressä kulkevan väylän käytöstä poistamista ja toiseen paikkaan rakentamista. Vuokra-alueella ei väylälle kuitenkaan ole tilaa ja vaikka olisikin, niin tilanteesta ei selviä yhden väylän rakentamisella. Golfin erityisasiantuntijoilla teetetyn tilanneanalyysin mukaan kaikkiaan viisi väylää jouduttaisiin rakentamaan uudelleen, jotta kenttä olisi loogisesti oikeassa järjestyksessä ja oikeaan suuntaan pelattavissa. Tällainen urakka ei ole on Golf Oy:lle mahdollinen, sillä se maksaisi satoja tuhansia, jopa puoli miljoonaa euroa ja suuri osa kentästä olisi rakentamisen vuoksi pois käytöstä useamman vuoden.

Kajaanin golfkenttä on hyvinvoinnin, terveysliikunnan ja sosiaalisen toiminnan näkökulmasta kaikille ikäryhmille ja hyvin erilaisen toimintakyvyn omaaville ihmisille soveltuva liikuntapaikka. Vuonna 2014 kentällä pelattiin 17 650 kierrosta, joista liikkumistunteja kertyi yhteensä noin 35 000.

5. LIKUNNAN OLOSUHDESTRATEGIAN TOTEUTUMA ARVIOINTIKAUDELLE 2010 – 2014 JA TOIMENPITEET 2015 – 2025

5.1. Strategian linjausten ja painopisteiden toteutuma arviointikaudella 2010 – 2014

Toimintalinjaus – painopiste elämäkaaren molemmissa päissä – on oikea valinta ja sitä tulisi edelleen vahvistaa. Lasten liikunnan osalta varhaiskasvatuksen rooli on erityisen tärkeä liikunnallisen elämäntavan juurruttamisessa. Kajaanin opettajankoulutusyksikön jättämää toiminnallista aukkoa on osittain paikannut ammattikorkeakoulu yhteistyössä kaupungin varhaiskasvatuksen kanssa. THL huomioi alle kouluikäisten liikunnan kehittämisen arviointikaudella palkitsemalla Kajaanin varhaiskasvatuksen, Opettajankoulutusyksikön ja Kainuun liikunta ry:n varhaiskasvatuksen liikunnallistamishankkeen (LiikuntaVasu) vuonna 2009.

Ikääntyvien liikunnan alueella Vesiliikuntakeskuksen puitteet ovat mahdollistaneet hyvien käytäntöjen ja toimintamallien edelleen kehittämisen. Erityismaininnan terveyden edistämässä ja toimintakyvyn ylläpidossa liikunnan avulla ansaitsee Vesiliikuntakeskuksen E-ranneke. Ranneke mahdollistaa edullisen harjoittelun sekä kuntosalissa että allastiloissa. Rannekkeen voi ostaa esittämällä Kelakortin tai lääkärin vahvistaman diagnoosin kansainvälisen tautiluokituksen mukaisesta sairaudesta.

Kesäkuussa 2011 käyttöön otettu 70+ liikuntapassi tuotti ensimmäisen vuosipuolikkaan aikana yli 4000 liikuntasuoritusta yksityisissä ja Kajaanin kaupungin liikuntalaitoksissa. Liikuntapassi on vakiinnuttanut asemansa ja vuonna 2014 passin haltijoiden kävijämäärä oli 14 425.

Vuosikymmenen erinomaisesti toiminut vapaaehtoistyöhön perustuva vertaisohjaajatoiminta jatkuu, vuonna 2014 kävijämäärä oli 6043. Yhteistyö maakuntakuntayhtymän kanssa on edennyt myönteiseen suuntaan, mikä näkyy erityisryhmien liikunnan terävöitymisessä. Vesiliikuntakeskus Kaukavesi on myös mahdollistanut useiden sote–sektorin ryhmien ohjatun terveyttä edistävän liikunnan toteuttamisen.

Liikunnan olosuhdestrategiassa 2010 – 2025 käsiteltiin yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa ja päätettiin, että Kajaanissa tehdään liikunnan tasa-arvoselvitys toimintavuonna 2011. Liikunnan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma 2012 ”Kohti yhdenvertaisuutta liikunnassa” valmistui vuonna 2012. Liikunnan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoasioihin tulee kiinnittää kaikilla toimintasektoreilla huomiota entistä enemmän.

Strategian 2010 – 2025 asiakaslähtöinen toimintakulttuuri –osassa kiinnitettiin huomiota joustavan ja toimivan palvelujärjestelmän kehittämiseen. Strategiassa todetaan: Työryhmä on työnsä aikana käsitellyt liikuntapaikkojen kunnossapitoon, ulko- ja sisäliikuntapaikkojen saatavuuteen ja varaamiseen liittyviä asioita. Työryhmä esitti, että palvelujen tehostamiseksi liikuntapalveluista vastaava organisaatiota virtaviivaistetaan ja liikuntalaitokset –tuloyksikkö sekä puistot- ja liikunta-alueet –tuloyksikkö yhdistetään yhdeksi tuloyksiköksi. Samoin työryhmä esitti, että henkilöstön ja resurssien vähentyessä liikuntapalvelujen tulosalueen ja nuorisotyön elinvoimaisuus turvataan muodostamalla niistä yhteinen tulosalue. Organisaatiomuutokset ovat toteutuneet. Palvelujärjestelmän ja organisaation kehittämisestä keskustelu jatkuu ja tavoitteena on päästä asiakaslähtöisyyttä parantavaan ”yhden luukun” järjestelmään.

5.2. Ohjelmakaudella 2015 – 2019 toteutumassa olevat hankkeet

Kajaanihallin peruskorjaus

Kajaanin kaupungin, opettajankoulutuslaitoksen (Oulun yliopisto) ja ammattikasvatustalouden yhteisesti rakennuttama Kajaanihalli otettiin käyttöön 1984. Edellisen strategiatyön yhteydessä todettiin, että halliin on tehty pienehköjä korjauksia sen elinkaaren aikana. Kajaanin kaupungin talousarviossa varauduttiin vesikatun uusimiseen 160 000 eurolla vuonna 2011.

Halli on mahdollistanut useita 4000 – 6000 hengen tapahtumia. Vuosittain kävijöitä hallissa on lähes 250 000. Kajaanihalli on kovaan käyttöasteeseen ja rakennuksen ikään nähden hyväkuntoinen. Vesikatun uusimisen yhteydessä on syytä korjata hallin ulkomaalaus. Peruskorjaus toteutetaan 2011 – 2012.

Kajaanihallin toimivuutta suurtapahtumien paikkana parannetaan aloittamalla v. 2010 suunnittelu paikoitusalueiden ja liikenneyhteyksien parantamiseksi. Uimarananpuisto, Kaupunginlammenranta, Kaupunginlammenpuisto ja Kaupunginlampea kiertävä polku muodostavat kokonaisuuden, joka jatkuu toimivana ympärivuotisena ulkoilu- ja virkistysalueena Vimpelinlaaksoon asti muodostaen monipuolisen kehittämisen mahdollistavan Liikuntalaakson kokonaisuuden.

Toteutuma 2010 - 2014 ja toimenpide-esitys 2015 – 2019: Kajaanihallin peruskorjaus ei ole toteutunut arviointikaudella 2010 – 2014. Paikoitusalueiden ja liikenneyhteyksien parantaminen eivät ole toteutuneet. Vuodelle 2015 on varattu talousarvioon 105 000 euroa Kajaanihallin julkisivun hiekkapuhallukseen ja tasoitekorjaukseen sekä katsomon 1 – 3 istuinten uusimiseen.

Kajaanihallissa järjestetään vuosittain paljon matkailullisesti merkittäviä suurtapahtumia. Liejuiset paikoitusalueet ja huonot liikennejärjestelyt ovat ikäviä häiritseviä sekä tapahtumien järjestäjille että vieraille. Vaikka halli ja hallin viereinen kenttä sekä ulkoalueet ovat olleet eri tulosyksiköiden hallinnoimia, Kajaanihallin peruskorjauksen suunnittelu kannattaisi toteuttaa kokonaisvaltaisesti niin, että suunnitelma valtionapuhakemuksineen sisältää hallin kokonaisuuden paikoitusalueineen ja liikennejärjestelyineen, skeittipuiston sekä Liikuntalaakso-kokonaisuuden. Uimarananpuisto, Kaupunginlammenranta, Kaupunginlammenpuisto ja Kaupunginlampea kiertävä polku muodostavat kokonaisuuden, joka jatkuu toimivana ympärivuotisena ulkoilu- ja virkistysalueena Vimpelinlaaksoon asti muodostaen Liikuntalaakso –kokonaisuuden. Alue tarjoaa monipuolisia kehittämisen mahdollisuuksia.

Liikuntalaakso-kokonaisuus on tyypillinen helposti saavutettava lähiliikuntapaikka, minkä toteuttamiseen valtionavustus voi enimmillään olla 30 – 40 %. Hallin peruskorjaus ja sen ympäristön rakentaminen skeittipuistoinen mahdollistaisi kokonaisvaltaisen suunnittelun laajoja käyttäjäryhmiä varten, mikä olisi valtionavustuksen kannalta edullista. Hallin lähimaastoon rakennetaan vuonna 2015 skeittipuisto ja suunnitelmissa on lisäksi rakentaa muita liikunnan suorituspaikkoja. Myös nämä rakentamishankkeet puoltavat kokonaisvaltaista suunnittelua.

Peruskorjauksen- ja perusparannuksen yhteydessä tulee suorittaa esteettömyyskartoitus.

Kajaanihallin viereisen kentän muuttamiseksi pysäköintialueeksi ja alueen liikennejärjestelyihin varataan 600 000 euroa vuodelle 2016.

Vimpelinlaakson urheilukentän peruskorjaus

Edellisessä strategiassa todettiin, että v. 1980 valmistunutta Vimpelinlaakson urheilukenttää kunnostetaan. Urheilukenttä on Kajaanin kaupungin pääurheilukenttä. Ennen vuoden 2010 Kalevan Kisoja uudistettiin pääkatsomon edessä olevat pituus-, kolmiloikka- ja seiväshyppypaikat sekä jatkettiin juoksuradan takasuoraa niin, että 100 m:n ja 110 m:n pikajuoksut voidaan juosta myös takasuoralla. Huoltorakennuksen energiataloudellisuutta parannetaan siirtymällä kaukolämpöön.

Urheilukeskuksen peruskorjauksen jatkuessa uusitaan kenttä-alueen aitarakennelmat ja tenniskenttä-alueet. Koko alueen toimivuutta voidaan parantaa siirtämällä kevytrakenteinen huoltorakennus kentän sisääntuloväylän alueelta B-katsomon takana olevan rinteen juurelle takasuoran taakse.

Huipputapahtumien järjestäminen on yksi kentän käyttötarkoitus. Kentän käyttöaste on korkea. Kentälle ei sen elinkaaren aikana ole tehty merkittäviä peruskorjaus- tai perusparannustöitä.

Vimpelin urheilukeskuksen peruskorjaukset sijoittuvat vuosille 2010 – 2012.

Toteutuma 2010 – 2014 ja toimenpide-esitys vuosille 2015 – 2025: Vimpelin urheilukeskusta on kohennettu arviointikaudella mm. ennen veteraanien SM-kisoja. Vimpelin urheilukentän kunnostamiseen, juoksuradan pinnoittamiseen sekä valaistuksen ja äänentoiston rakentamiseen on varattu 300 000 euroa vuoden 2015 talousarvioon. Esitys on perusteltu ja 300 000 euron määräraha on varattu vuoden 2015 talousarvioon.

Vanhan uimahallin perusparannus (Liikuntapuiston sosiaalityötilojen rakentaminen ja kenttien peruskorjaus)

Liikuntapuiston suunnitteluvaiheessa vuonna 1998 luovuttiin erillisten huolto- ja sosiaalityötilojen rakentamisesta ja varauduttiin siihen, että vesiliikuntakeskuksen valmistumisen jälkeen vanhan uimahallin tiloista voidaan rakentaa Liikuntapuiston tarvitsemat tilat. Vesiliikuntakeskuksen rakentamisen aloittaminen siirtyi suunnitellusta aikataulusta ja Liikuntapuiston tarvitsemat huolto- ja sosiaalityötilat ratkaisut on jouduttu hoitamaan väliaikaisin ratkaisuin. Vanhan katsomorakennuksen pukuhuoneet ja suihkut ovat olleet Liikuntapuiston asiakkaiden käytössä. Tilanne vaikeutui oleellisesti sen jälkeen, kun vanhan katsomorakennuksen tilat määrättiin kokonaan käyttökieltoon vuonna 2009.

Työryhmä esitti, että siinä vaiheessa kun vesiliikuntakeskus on käytössä, muutetaan nykyisen uimahallin tilat liikuntapuiston pukuhuone-, suihku- ja huoltotiloiksi ja mm. kamppailulajeja palveleviksi liikuntatiloiksi. Vanhan uimahallin perusparannuksen suunnitteluvaiheessa huomioidaan myös muiden lajien, kuten jousiammunnan ja ilma-aselajien tilatarpeet.

Hanke on Kajaanin liikuntapaikkojen kokonaisuudessa tärkeä. Perusparannushankkeen suunnittelutyö esitettiin aloitettavaksi siinä vaiheessa, kun kaupunginvaltuusto on tehnyt päätöksen vesiliikuntakeskuksen rakennustöiden aloittamisesta. Hankkeen aloitusaikataulu riippuu vesiliikuntakeskuksen rakentamisen aikataulusta. Suunnittelutyö on mahdollista käynnistää vuonna 2012, perusparannus aikaisintaan vuosina 2013 – 2014.

Toteutuma 2010 – 2014 ja toimenpide-esitys 2015 – 2019. Liikuntapuiston pukuhuone-, suihku-, ja huoltotilojen suunnittelu ja rakentaminen eivät ole toteutuneet, koska arviointikauden aikana on päädytty siihen, että vanha uimahalli puretaan ja sen paikalle Keilahalli Oy rakentaa Keilahallin. Kaupunginhallitus on tehnyt päätöksen uimahallin tontin vuokraamisesta Keilahalli Oy:lle sekä hy-

väksynyt sopimuksen, millä kaupunki sitoutuu vuokraamaan yhtiöltä Liikuntapuiston uudet sosiaalitalit. Sosiaalitalit on tarkoitus sijoittaa katsomon viereen rakennettavaan erilliseen tilaan, jonka huoneistoala on noin 564 neliötä. Vuokra-aika on 15 vuotta.

Urheilukenttien kehittämissuunnitelmaa valmistellut työryhmä on esittänyt 7.9.2014, että liikuntapuiston sosiaalitalojen rakentamiseen varataan 800 000 euroa vuoden 2016 talousarvioon, jos rakentaminen ei toteudu Keilahallin rakentamisen yhteydessä. Esitys on perusteltu ja ajoitus oikea. Liikuntapuisto on kaupungin keskeisimpiä, suuria kansanryhmiä ja kouluja palveleva liikuntapaikka. Mikäli keilahallihanke ei etene ja liikuntapuiston huoltotiloihin ei saada ratkaisua, tulee liikuntapuiston huoltorakennuksen rakentaminen sijoittaa liikuntapaikkarakentamisen kärkeen.

Vuodelle 2016 esitetään varattavaksi 200 000 euroa liikuntapuiston jalkapallokentän tekonurmen uusimiseen ja 200 000 euroa vuodelle 2018 liikuntapuiston pesäpallokentän hiekkaturmion uusimiseen.

Harjoitusjäähalli

Liikunnan olosuhdestrategiassa 2010 – 2025 todetaan: Lisäjään rakentaminen on taloudellisinta ratkaista rakentamalla nykyisen jäähallin yhteyteen harjoitusjäähalli. Lisäjään tarve ei ole pelkästään jääkiekkolajin ongelma. Lasten ja perheiden luistelumahdollisuudet Kajaanissa ovat huonot. Yleisövuoroja Jäähallissa ei ole yhtään siinä vaiheessa, kun ulkokentät on jäädytetty. Ulkokentillä lasten ja perheiden luistelu harrastus jää lyhyeksi tammi-helmikuun pakkaskausien ja ulkojäiden sulamisen vuoksi normaalien talvien aikana jo maaliskuun puolivälissä.

Harjoitusjäähallin suunnittelu esitetään vuodelle 2013 ja rakentaminen vuosille 2014 – 2015. Harjoitusjäähalli mahdollistaa myös seuroihin kuulumattomien lasten, nuorten ja aikuisten luistelu harrastuksen ja parantaa koululiikunnan olosuhteita.

Opetusministeriön avustuspolitiikassa painotetaan hankkeita, jotka palvelevat laajojen käyttäjäryhmien liikuntatarpeita. Käytännössä tämä tarkoittaa liikuntapaikkoja, joilla on paljon käyttäjiä ja käyntikertoja, liikuntapaikan liikunnalliset palvelut ovat monipuolisia ja mahdollisimman monen liikuntamuodon ja käyttäjäryhmän käyttöön soveltuvia (Liikuntapaikkarakentamisen suunta-asiakirja, VLN 2014:4)

Toteutuma 2010 – 2014 ja toimenpide-esitys 2015 – 2019. Uuden harjoitusjäähallin tarveselvitykseen, hankesuunnitteluun ja suunnittelun käynnistämiseen on varattu 20 000 euroa vuoden 2015 talousarvioon. Uuden jäähallin (mistä käytetään työnimeä harjoitusjäähalli) suunnittelussa tulisi hyödyntää liikuntaan rakennettu ympäristö ja sen tarjoamat synergiaedut.

Suunnittelu on käynnistynyt ja ensimmäinen suunnittelupalaveri oli 19.3.2015.

Jäähallin julkisivun korjauksen suunnitteluun, julkisivun korjaukseen ja valaistuksen parantamiseen on varattu vuoden 2015 talousarvioon 185 000 euroa. Työryhmä korostaa, että liikuntapaikkojen suunnittelussa tulee huomioida se, että liikuntapaikka palvelee mahdollisimman monenlaisia käyttäjäryhmiä ja liikuntamuotoja.

Kajaanin Talvimaailma – WinterWorld (Vaihtoehtoinen lähestymistapa harjoitusjäähalli- hankkeeseen)

Hankesuunnitelma

Kajaanin Talvimaailma/WinterWorld -hanke rakentuu nykyisen jäähallin ja sen yhteyteen rakennettavan harjoitusjäähallin sekä lasten hiihtomaata täydentävän jäähdytetyn liukumäen ja jäähdytetyn ensilumen ladun muodostamasta kokonaisuudesta. Hankkeen kokonaiskustannuksista harjoitusjäähallin osuus on noin 80 %. Laajentamalla hanketta saadaan suhteellisen pienin lisäkustannuksin rakennettua houkutteleva viihtymis- ja liikuntakeskus kajaanilaisille lapsille ja perheille sekä Kajaaniin saapuville matkailijoille.

Kajaanin Talvimaailmasta rakentuu valtakunnallisesti kilpailukykyinen ”lähiliikuntakeskus”, mikä toimii laajoja käyttäjäryhmiä palvelevana liikunnan ja hyvinvoinnin edistämisen keskittymänä. Jo nykyisin Vimpelinlaaksosta jäähalleineen, pallo- ja tennishalleineen, lasten hiihtomaineen ja monipuolisine kenttineen on kehittynyt kaikenikäisten ja –tasoisten liikkujien suosittu liikkumisympäristö. Mm. päiväkotien lisääntyvä yhteistyö ja osallistuminen Kajaanin Juniorihokki 68 ry:n säännölliseen ohjattuun toimintaan on hyvä osoitus kansalaissektorin ja Kajaanin kaupungin tuloksia tuottavasta yhteistyöstä alueella.

Hankkeen tavoitteena on:

- Tarjota kajaanilaisille talvista liikuntaa ja jääurheilua harrastaville lapsille ja nuorille monipuoliset liikkumismahdollisuudet lähellä keskustaa sekä perheille monipuolinen liikkumisympäristö liikua ja viettää aikaa yhdessä. Rakennettu ympäristö tarjoaa monipuolisen ja innostavan liikkumisympäristön myös varhaiskasvatukselle, kouluille ja oppilaitoksille, mm. Kajaanin AMK:n liikunnanohjaajakoulutuksen tarpeisiin. Varsinaisen toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa hyödynnetään monipuolista ja kilpailukykyistä kajaanilaista osaamista.
- Rakentaa matkailullisia tarpeita ajatellen todellinen vaihtoehto ja kannuste valita Kajaani käynti- ja lomakohteeksi hyödyntäen Kajaanin mainetta talvikaupunkina ja liikuntakaupunkina. Matkailullisessa markkinoinnissa WinterWorld olisi kohde, jossa voidaan harrastaa talvista liikumista loppukesästä alkaen syksyllä ja syyslomalla pitkälle kevääseen hyödyntäen aikaistetun lumi- ja jääliikuntaympäristön mahdollisuuksia. Kajaanin vesiliikuntakeskuksen kanssa kaupungista muodostuisi todellinen vaihtoehto kaikenikäisten aktiivimatkailukohteena.

Realistinen lähtökohta hankkeen toteuttamiseksi on varautua noin 2,5 miljoonan euron kustannusarvioon. Hankkeeseen pyritään saamaan maksimaalinen OKM:n ja muu ulkopuolinen rahoitus.

Pallohalli:

Edellisessä strategiassa todettiin, että suunnittelukauden alkuvaiheessa ratkaistaan lisäjään rakentaminen sekä palloiluolosuhteiden turvaaminen ja kehittäminen Pallohallissa. Pallohalli Oy:n edustajien kanssa käydyissä neuvotteluissa on todettu, että selvitysten mukaan hallilla on käyttöikä 2020-vuosikymmenelle.

Toteutuma 2010 – 2014 ja toimenpide-esitys vuosille 2015 - 2019: Urheilukenttien kehittämissuunnitelmaa valmistellut työryhmä on esittänyt 7.9.2014, että Pallohallin kenttä pinnoitetaan tekonurmella. Kentän uusimiseen on varattu 100 000 euroa vuoden 2015 talousarvioon. Esitys on perusteltu ja linjassa Liikunnan olosuhdestrategian 2010 – 2025 kanssa.

Tekonurmikenttien rakentaminen

Edellisessä strategiassa todettiin, että pohjoiset ilmasto-olosuhteet huomioiden kestopäällystekentät, hiekkaturmi ja tekonurmi ovat käytännössä osoittautuneet erittäin hyväksi ja taloudellisiksi ratkaisuuksi. Kestopäällysteinen kenttä mahdollistaa käytön aikaisesta keväästä myöhäiseen syksyyn ja kenttä voidaan jäädyttää talvikaudeksi pinnoitteen siitä kärsimättä. Kenttä kestää kulutusta hyvin ja tarjoaa monin verroin käyttötunteja luonnonnurmeen verrattuna. Kentän kuluneita kohtia voidaan korjata vaihtamalla uusi pala kuluneen tilalle. Kentän hoitokustannukset ovat oleellisesti pienemmät kuin luonnonnurmi- tai hiekkakentän. Vuoden 2010 alun kustannustason mukaan jalkapalloon soveltuvan kumirouhepohjaisen tekonurmen neliöhinta on noin 20 euroa ja pesäpalloon soveltuvan hiekkaturmin neliöhinta noin 15 euroa.

Strategiakaudella rakennetaan 2 – 3 tekonurmikenttää. Kenttien sijoituksesta päätetään kuntasuunnitelman ja talousarvion laadinnan yhteydessä. Kenttien osalta selvitetään myös Hevossuon kentän muuttaminen jousiampujien käyttöön.

Kajaanihallin vieressä olevan hiekkapintaisen kentän kunnostaminen sään kestäväksi kentäksi selvitetään vuoden 2010 aikana. Kenttää käytetään suurtaapahtumien aikana myös pysäköintialueena. Samassa yhteydessä laaditaan liikennesuunnitelma, mikä mahdollistaa tapahtumien aikana joustavan bussiliikenteen hallille.

Toteutuma 2010 – 2014 ja toimenpide-ehdotus 2015 – 2019: Urheilukenttien kehittämissuunnitelmaa valmistellut työryhmä on esittänyt, että Liikuntapuiston jalkapallokenttä uusitaan v. 2016 tekonurmella ja Hauhola-Lehtikangas –monitoimitalon pallokenttä päällystetään hiekkaturmella vuonna 2017. Vuodelle 2018 esitetään 200 000 euroa liikuntapuiston hiekkaturmen uusimiseen. Teppanan yläkentän tekonurmipäällysteen rakentamiseen esitetään 200 000 euroa vuodelle 2019. Vuoden 2015 talousarvioon on varattu 100 000 euroa Pallohallin kentän pinnan uusimiseen. Kenttä päällystetään tekonurmella.

Esitys on perusteltu ja tukee Liikunnan olosuhdestrategian 2010 – 2025 linjausta, jossa todetaan, että strategiakaudella rakennetaan 2 – 3 tekonurmikenttää.

Kajaanihallin viereisen kentän perusparannussuunnitteluun ja rakentamiseen pysäköintialueeksi on varattu 200 000 euroa vuodelle 2015.

5.3. Rakentamis- ja toteutus päätöstä vaille olevat hankkeet

Ladut, kuntopolut, vaellusreitit

Kajaanin keskustaajamassa ja lähiympäristössä on valaistuja latuja Vimpelissä, Lohtajalla, Laajakankaalla, Pöllyvaarassa, Kuurnassa, Kuluntalahdessa, Jormualla, Otanmäessä, Vuolijoella ja Saarijärvellä yhteensä noin 40 km. Pisin valaistu latu on Pöllyvaarasta Kirkkoaholle, jonka edestakainen pituus on 13 km. Muita kaupungin ylläpitämiä latuja on noin 110 km, joista pisin on Kieronmäen reitti (22 km). Kivimäen reitti avataan pyydettäessä hiihtotapahtumia varten. Myös Rehjan saaren ympäri kulkee jäälatu (10 km), jonka hiihtokuntoon saaminen syksyisin riippuu jääolosuhteista.

Hiihtolatuja on myös Pöllyvaarasta Saarijärvelle yhdyslatu 17 km, Koutaniemen latu 9 km, Murtomäki 10 km, Leihunvaara 5 km, Kaupunginlampi - Purola - Puistola - Kieronmäki yhdysladut 8 km, kilpala-

dut 20 km, päiväkodit 10 km, Vuolijoki - Otanmäki 4 km ja Urheilukeskus - Laajakangas yhdysladut 6 km. Valaistut reitit toimivat kesäaikoina kuntopolkuina.

Edellisessä strategiassa todetaan, että ulkoilureiteistä laaditaan strategiakauden ensimmäisinä vuosina 2010 – 2011 kokonaissuunnitelma, missä huomioidaan laaja-alaisesti polkureitit laavuineen sekä ladut ja virkistysalueet. Suunnitelman laadinnassa voidaan tehdä yhteistyötä liikunta-alan oppilaitosten kanssa ja tehdä osa suunnitelmasta opinnäytetyönä.

Valaistu latu Pöllyvaara - Kirkkoaho tulisi saada kuntopolkutasoiseen pohjustuskuntoon, johon rakennetaan purupinta. Ensilumen ladun kokeilu Vimpelin valaistulle ladulle toteutetaan syksyllä 2010.

Toteutuma 2010 – 2014 ja toimenpide-ehdotus 2015 – 2019: Vuosille 2010 – 2011 esitetty kokonaissuunnitelman laadinta ei ole toteutunut. Koska luonnossa olevat liikuntapaikat, ladut, polkureitit ja virkistysalueet palvelevat suuria kansalaisryhmiä, ovat helposti saavutettavissa ja ylläpitokustannuksiltaan käyttäjämääriin nähden edullisimpia liikuntapaikkoja, niistä tehdään esitetty kokonaissuunnitelma. Suunnitelmaan sisällytetään Liikunnan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmassa (v. 2012) esitetty esteettömyyskartoitus.

Arviointikaudella toteutetaan Nakertaja - Hetteenmäen alueen luontopolun kunnostus ja toteutetaan Kuluntalahden, Paltaniemen ja Vuolijoen lähiliikunta-alue sekä tuetaan taloudellisesti kylä- ja asukasyhdistyksiä liikuntatilojen, hiihtolatujen, kuntopolkujen, vaellusreittien ja taukopaikkojen ylläpidossa ja liikuntatoiminnan järjestämisessä. Toimenpiteet huomioidaan arviointikaudelle esitetyssä kokonaissuunnitelmassa.

Strategiassa esitetty kokonaissuunnitelma on tärkeää toteuttaa arviointikaudella 2016 -2019. Valtion Liikuntaneuvoston Liikuntapaikkarakentamisen suunta-asiakirjassa (2014) yksi kehittämiskohde on "Luonnon virkistyskäytön edistäminen: Luontoon liittyvää virkistyskäyttöä vaalitaan ja kehitetään ja ulkoilun olosuhteita sekä jokamiehenoikeuksia edistetään."

Ensilumen ladun kokeilu on toteutettu ja se on todettu hyväksi ilmaston muuttuessa leudommaksi.

Kajaani-Vuokatti –ulkoilureitti

Kajaani-Vuokatti -ulkoilureitin yleissuunnitelma valmistui 8.2.1996. Kajaanin kaupungin tekninen lautakunta hyväksyi kokouksessaan 30.1.1996 "Kajaani–Sotkamo valaistun ladun ulkoilureittisopimukset ja korvausperusteet". Hankkeen käynnistämiseksi keskeisenä perusteluna oli matkailun tukeminen. Suunnitelma sisältää Vuokatin ja Kajaanin välille rakennettavan valaistun, ympärivuotisessa käytössä olevan ulkoilureitin, jossa on maastopyöräily-, patikointi-, lenkkeily- ja hiihtoharrastusmahdollisuudet sekä reitin tietyillä osilla ratsastusmahdollisuudet.

Hankkeen suunnittelu toteutettiin yhteistyössä Sotkamon kunnan ja Kainuun ympäristökeskuksen kanssa. Hankkeen kustannusarvio oli vuonna 1998 vajaa kaksi miljoonaa euroa. Kajaanin kaupungilla oli valmius rakentamisen aloittamiseen. Hankkeen toteutus kuitenkin kariutui mm. Sotkamon kunnan epäilyyn ylläpitokustannuksista ja kustannusten jakamisesta eri osapuolten kesken.

Sotkamon puoleisessa päässä reitti lähtee Vuokatin urheiluopistolta nykyistä Konstan reittiä pitkin Vuokatti Opistoa kohti. Ennen oppilaitosta reitti erkanee oikealle ja kiertää Hyvölänkylän kautta Vaarankylälle päin. Ennen kylätaajamaa Syrjälän kohdalla reitti haarautuu kahteen suuntaan, Vaaranky-

lälle ja Kajaaniin. Kajaanin suuntaan reitti kulkee Eevala – Mustolanmutka tien ali Jormasjoelle Siko-
virran kohdalle. Joen jälkeen reitti jatkuu Papinmäen vaaran ja Koivukorven kautta Rommakoon.
Rommakon jälkeen reitin kulun kohteita ovat Pihlajamäki, Hyyrö, Viisikanta, Kello ja Lotvola. Lotvo-
lasta reitti jatkuu Kontinjoelle ja sieltä Saunaniemen kautta Mäkrön ja Karangan kautta Kajaanin kau-
pungin ylläpitämille latu- ja ulkoilureiteille. Reitti päättyy Kajaanissa Vimpelin urheilukeskukseen.

Toteutuma 2010 – 2014 ja toimenpide-esitys 2015 – 2025: Hanke ei ole edennyt arviointikaudella 2010 – 2014. Hanke on syytä säilyttää pitkäntähtäimen suunnitelmassa innovatiivisena luontoliikuntahankkeena. Valtion Liikuntaneuvoston Liikuntapaikkarakentamisen Suunta-asiakirjan yksi kehittämiskohde on ”Luonnon virkistyskäytön edistäminen: Luontoon liittyvää virkistyskäyttöä vaalitaan ja kehitetään ja ulkoilun olosuhteita sekä jokamiehenoikeuksia edistetään.” Kajaani – Vuokatti -reitti on matkailuelinkeinoa voimakkaasti tukeva hanke ja sen suunnitteluun on tehty hyvä ja perusteellinen esisuunnitelma.

5.4. Arviointikaudella 2010 – 2014 toteutuneet hankkeet

Vesiliikuntakeskus

Edellisessä strategiassa todettiin, että Vesiliikuntakeskuksen suunnitteluun ja aloittamiseen varattiin 2 500 000 euroa vuodelle 2008. Vesiliikuntakeskuksen kaavasta tehdyn valituksen vuoksi hankkeen aloittaminen oli mahdollista aikaisintaan vuonna 2010. Vesiliikuntakeskushankkeen aloittamiseen sidottu määräraha on 2 000 000 euroa vuodelle 2010. Hankkeen päätoteutusvuosi on 2011 ja suunniteltu valmistumisvuosi 2012. Hankkeelle on myönnetty valtionavustusta 750 000 euroa.

Toteutuma 2010 – 2014 ja toimenpide-esitys 2015 – 2019: Vesiliikuntakeskuksen rakentaminen aloitettiin keväällä 2012 ja otettiin käyttöön 29.11.2014. Rakentamiskustannukset olivat 14,7 miljoonaa euroa, mihin saatiin valtionapua 750 000 euroa. Ensimmäisen toimintavuoden kävijämäärä (295 464 asiakasta) ylitti odotetun kävijämääräarvion. Kävijöistä on tarkka seuranta, mitä jatkossa voidaan hyödyntää toimintojen kehittämisessä. Ensimmäisen toimintavuoden aikana myös kuntosalin suosio on ylittänyt odotukset. Kuntosali on kooltaan 187 neliometriä, kun hallin koko edellyttäisi noin 250 neliön kuntosalia. Kuntosalin laajentaminen on mahdollista pohjoiseen aukeavan terrassin suuntaan. Laajennus on kannatettava.

Vuoden 2015 talousarvioon on varattu 120 000 euroa pääaltaan ja opetusaltaan vesikiertojen eriyttämiseen.

Otanmäen Urheilutalo

Urheilutalo muodostaa yhdessä maauimalan kanssa Otanmäen ainoan liikuntapaikkakokonaisuuden. Urheilutalo on Otanmäen koulun ainoa liikuntatila ja sen merkitys koulutoimelle on tärkeä. Otanmäen ja Vuolijoen liikuntapalvelut hoidetaan yhteistyösopimuksin kaupungin tulosyksiköiden ja Otanmäen-Vuolijoen Seuraunionin kanssa. Urheilutalo on seuraunionin tärkein toimintapaikka.

Toteuma: Peruskorjaus on valmistunut kesällä 2010. Urheilutalon peruskorjauksen kokonaiskustannusarvio oli 1 110 000 euroa. Hankkeeseen saatiin valtionavustusta 280 000 euroa. Otanmäen Urheilutalon toiminnasta vastaa Otanmäen-Vuolijoen Seuraunioni Kajaanin kaupungin liikuntapalvelujen kanssa tekemän sopimuksen mukaisesti. Yhteistyömalli toimii erittäin hyvin.

Lähiliikuntapaikat

Edellisessä strategiassa arvioitiin, että Kajaanin kaupunki on onnistunut lähiliikuntapaikkojen suunnittelussa ja rakentamisessa. Nuori Suomi ry:n tekemän selvityksen mukaan Kajaani sijoittuu Suomessa kärkikuntien joukkoon vertailtaessa lähiliikuntapaikkoihin myönnettyjä valtionavustuksia. (Koostetietoja lähiliikuntapaikkahankkeille v. 2000 – 2009 myönnettyistä valtionavustuksista, Nuori Suomi ry. 2009). Lähiliikuntapaikkoihin myönnettävän valtionavustuksen avustusprosentti on oleellisesti suurempi kuin muihin liikuntapaikkoihin saatava valtionavustus.

Lähiliikuntapaikka voi olla usean liikuntapaikan kokonaisuus, josta hyviä esimerkkejä ovat Lehtikankaan ja Nakertajan lähiliikunta-alue. Lähiliikunta-alueet sijaitsevat lähellä asutusta hyvien liikenneyhteyksien päässä, ovat maksuttomia ja ilman vuorojärjestelyjä saavutettavissa. Lähiliikunta-alueet palvelevat lapsia, nuoria ja perheitä eli laajoja käyttäjäryhmiä.

Strategiakaudella 2010 – 2025 rakennetaan loppuun Lehtikankaan lähiliikunta-alue, Nakertajan lähiliikunta-alue ja Kuurnan lähiliikunta-alue.

Nakertajan lähiliikunta-alue.

Vuoden 2009 lopussa valmistunut suunnitelma Nakertaja-Hetteenmäen lähiliikunta-alueeksi on toteutunut yhteissuunnitteluperiaatteen ja -käytännön mukaisesti. Suunnittelu alkoi vuoden 2007 loppupuolella ja viimeinen yhteiskokous pidettiin 30.11.2009. Rakennustyöt käynnistyivät keväällä 2010.

Lähiliikunta-alue on rakentunut Nakertaja-Hetteenmäen kahdelle, läheisessä toiminnallisessa yhteydessä olevalle asuinalueelle. Nakertajan alueella on runsaasti vanhaa rakennuskantaa, Hetteenmäen alue on rakentunut pääasiassa 1980-luvulla. Alueen toiminnallinen keskus on Vanahis (www.nakertaja.net) Paltaniementien länsipuolella ja Nakertajan koulu lentoasemalle johtavan Paltaniementien itäpuolella.

Nakertaja-Hetteenmäen etelä- ja itäpuolisella alueella on hyvätasoinen Pöllyvaaran ulkoilualue latuverkostoineen. Pöllyvaaran valaistu kuntopolku ja latu ovat yksi kaupungin suosituimmista reiteistä.

Toteutuma 2010 - 2014: Nakertajan lähiliikunta-alue on toteutunut suunnitelman mukaisesti.

Kuurnan lähiliikunta-alue

Vuonna 2007 aloitettu Kuurnan lähiliikunta-alueen suunnittelu keskeytettiin vuonna 2008 siihen asti, kunnes ratkaisut alueen koulujärjestelyistä selviävät. Suunnittelu käynnistettiin uudelleen ja tavoitteena oli, että suunnittelutyö saadaan valmiiksi vuoden 2011 loppuun mennessä, jolloin hankkeesta voidaan jättää valtionavustushakemus. Alueen rakentaminen esitettiin vuosille 2012 – 2013.

Toteutuma 2010 – 2014: Hanke on toteutunut suunnitelman mukaisesti.

Suunnistusalueet

Suunnistuksen liikuntaympäristön muodostavat maasto ja siitä laadittu kartta. Kajaanissa suunnistus on ollut aina tärkeä terveys- ja kuntoliikuntamuoto. Viime vuosina seurat ovat laajentaneet toimintaansa entistä enemmän terveysliikunnan edistämiseen ja koulujen suunnistusharrastuksen tukemi-

seen. Suunnistuksen suorituspaikat (karttatuotanto edeltävine maastotöineen) on toteutettu yhteistyö- ja ostopalvelusopimuksin suunnistusseurojen ja kaupungin kanssa.

Kajaanissa järjestettiin vuosina 2011 – 2012 matkailullisesti merkittävät suunnistustapahtumat. Nuorten Jukola, 12 – 18-vuotiaiden viestikisa järjestettiin Vimpelinlaakson alueella vuonna 2011. Kainuun rastiviikko järjestettiin vuonna 2012 Joutenlammen maastossa. Tapahtuman matkailutulot alueelle olivat vähintään kaksi miljoonaa euroa.

Maailman Cup 2012 –finaalin ensimmäinen osakilpailu järjestettiin Kajaanissa 2012. Kisaan odotettiin maailman eliittisuunnistajia 30:stä maasta. Kajaanin kansainvälinen näkyvyys oli erinomainen televisioinnin ja KRV-markkinoinnin ansiosta. Kainuun rastiviikkotapahtuma 2012 toimi esikisana ja harjoitusalueena vuonna 2013 Vuokatissa järjestettyjä MM-kisoja varten.

Toteutuma 2010 – 2014 ja toimenpide-esitys 2015 – 2019: Suuret tapahtumat onnistuivat erinomaisesti. Maasto- ja karttatyöt strategiakauden ensimmäisellä puolikkaalla painoutuivat vuosille 2010 – 2012. Karttojen päivitystä tehdään koko strategiakauden ajan.

Kivimäen moottoriradat

Edellisen strategiaprosessin yhteydessä todettiin, että Kainuun Moottorikerho ry. on tehnyt kaupungin kanssa 1.4.2009 vuokrasopimuksen moottoriratoja varten noin 50 hehtaarin maa-alueesta Kivimäen alueelta. Kainuun Moottorikerholla on ollut moottoripyörien ajoharjoittelupaikka Kajaanin Matinmäessä 30 vuotta. Ympäristölupa Matinmäen alueelle päättyi vuoden 2013 lopussa. Uudelle moottoriurheilukeskukselle oli luonteva paikka Kajaanin Kivimäen Santamäen monttualaueella. Läheisyydessä on jo jäärata ja rallisprintrata.

Kaupungin keskustasta on matkaa alueelle noin 18 km ja lähin asutus on kolmen kilometrin päässä. Ensimmäisen vaiheen rakentamisprojekti etenee niin, että 2009 - 2010 toteutetaan maan seulonta ja ratapohjien puhdistus ja muotoilu sekä maastoratojen raivaustyöt, vuonna 2011 motocrossradan maansiirtotyöt ja 2012 rakennusten rakentaminen ja kastelujärjestelmän asennus.

Alueella olevan junaradan toiselle puolelle on suunniteltu rakennettavan ajoneuvojen ympärivuotinen testauskeskus. Kainuun Moottorikerhon edustajat ja ajoneuvojen ympärivuotisen testauskeskuksen valmistelijat näkevät synergiaetuja Kivimäen moottoriradat -hankkeen ja testauskeskushankkeen kanssa.

Hankkeen toteuttaa Kainuun Moottorikerho ry. Kaupunginhallitus on myöntänyt Kainuun Moottorikerholle enintään 150.000 euron välirahoituksen Santamäen moottoriratojen rakentamista varten. Välirahoitus on enintään Oulujärvi Leaderin rahoituksen suuruinen. Kajaanin kaupungin kannalta korkeatasoisen moottoriurheilukeskuksen toteuttamistapa on edullinen ja tukee Kivimäen alueen kokonaisuutta sekä matkailuelinkeinoa että paikallista ja alueellista moottoriurheilua.

Kainuun Moottorikerho ry. rakentaa ensimmäisen vaiheen 2010 – 2012.

Toteutuma 2010 - 2014: Suunnitelma on toteutunut.

5.5. Muut strategiakaudella toteutetut hankkeet

Strategiakaudella on edellisen olosuhdestrategian ulkopuolelta rakennettu Vimpelinlaakson urheilukeskuksen maastoon kilpailukäyttöön soveltuva vaativa frisbeegolf-rata sekä tehty rahoituspäätös (70 000€) skeittipuiston rakentamisesta Kajaanihallin maastoon.

6. LOPPUPÄÄTELMÄT

Liikuntapolitiikan keskeinen tavoite Kajaanissa on hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen riittävän fyysisen aktiivisuuden ja liikunnan avulla. Liikunnan edistäminen ei ole rajattu kapea-alaisesti yhden toimialan tehtäväksi vaan se on sisäänrakennettu kaikkiin kaupungin toimintoihin. Liikkumisen edistämistä on niin kevyenliikenteenväylien auraaminen ja hiekoittaminen kuin liikuntasalivuorojen myöntäminen lapsiryhmille. Onnistumisen edellytyksenä on yhteisen päämäärän ymmärtäminen ja siihen sitoutuminen kaikilla tasoilla sekä johdonmukainen tavoitteiden ja toiminnan toteutumisen seuranta ja arviointi. Liikunnan peruspalveluluonnetta korostava uusi liikuntalaki antaa hyvän suunnan ja selkänöjan kuntalaisten hyvinvoinnin edistämiseksi liikunnan avulla.

Valtion liikuntaneuvosto esittää (2015), että hallitus laatii kansallisen liikuntaohjelman, jonka mukaan eri väestöryhmien mahdollisuuksia liikkua ja harrastaa liikuntaa vahvistetaan yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ja säädösvaikutusten arvioinnissa. Ohjelmaa johtaa ja koordinoi liikuntalain mukaisesti Opetus- ja kulttuuriministeriö. Ohjelmalle nimetään toteutumisesta vastaava ministeri, joka raportoi edistymisestä hallitukselle säännöllisesti yhteisesti valittujen indikaattoreiden suunnassa.

Keskeinen onnistumisen edellytys on toimiva ja tavoitteisiin sitoutunut yhteen hiileen puhaltava organisaatio. Kajaanin organisaatiouudistuksen loppuun saattaminen on ensimmäinen tehtävä. Uudistamisessa tulee arvioida, millä toimintamallilla löytyy osaavin ja sitoutunein ”joukkue” koordinoimaan laajaa liikunnan ja hyvinvoinnin edistämistyötä. Tiedolla johtamisen kehittäminen tulee olla yhtenä tavoitteena ja välineenä tässä työssä. Toimijoiden lisäksi tarvitaan asiantunteva luottamushenkilöelin riittävin valtuuksin.

Uudessa organisaatiossa voidaan hyödyntää Vesiliikuntakeskukseen rekrytoitujen ammattikorkeakoulukoulutuksen saaneiden liikunnanohjaajien osaamista nykyistä laajemmin mm. liikunnan sisällön tuotannossa. Liikuntateknologian hyödyntäminen yhteistyökumppaneiden kautta toisi parhaimmillaan uusia innovatiivisia käytäntöjä liikuntapalveluihin ja kannusteita omaehtoisesti liikkuville.

Liikuntapoliittiseen ohjelmaan (ent. strategiaan) sitoutuminen, sen seuraaminen ja päivittäminen on edellytys ohjelman merkitykselle päätöksenteossa ja toiminnan ohjauksessa. Vaikka Liikunnan olosuhdestrategia 2010 – 2025 on pääsääntöisesti toteutunut hyvin ensimmäisellä nelivuotisella arviointikaudella, on toimintaprosesseihin ja -kulttuuriin kiinnitettävä jatkuvaa huomiota. Olipa kysymys rakentamisesta tai muusta toiminnasta, mikä poikkeaa oleellisesti sovitusta linjasta, muutokset tulee arvioida yhteisesti toimeenpanijoiden kesken.

Tärkeä kehittämisalue tulevalla arviointikaudella on yhteistoiminnan ja kumppanuuden kehittäminen asiakkaan kanssa. Toiminta seurojen, asukasyhdistysten ja kansalaisjärjestöjen kanssa tulee nähdä tärkeänä kaupunkistrategiaa tukevana toimintatapana. Samaan kokonaisuuteen liittyy avustuspolitiikan arviointi: avustuksen riittävyys, kohdentaminen ja vaikuttavuus. Avustuspolitiikkaa arvioitaessa tulee huomioida kaupungin antama sekä välillinen tuki että kokonaistuki kaupungissa toimiville seuroille.

Arvioinnin kautta on mahdollista edetä kohti yhdenvertaisuutta Kajaanin liikuntapolitiikassa. Arviointikaudella on huomioitu yhdenvertaisuuden ja liikunnan tasa-arvon kehittäminen ottamalla käyttöön tasa-arvosuunnitelmassa 2012 ehdotettu vuosittain jaettava liikunnan tasa-arvopalkinto.

OHJELMATYÖN TAUSTA-AINEISTOA

Ala-Vähälä, T. 2008. Liikunnan rahavirrat Suomessa 2005. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2008:19.

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2008/liitteet/tr19.pdf?lang=fi>

Gretschel, A., Laine, S. & Junntila-Vitikka, P. 2013. Kuntalaisten kokemustieto liikuntapaikkojen laadun arvioinnissa. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2013:1.

http://www.liikuntaneuvosto.fi/files/245/Liikuntapaikkaraportti_www_2013.pdf

Ilo kasvaa liikkuen. Varhaiskasvatuksen uusi liikkumis- ja hyvinvointiohjelma. Ohjelma-asiakirja. Tutkimusmatkalla varhaiskasvatuksen verkosto, Valo. Valon julkaisusarja 1/2015.

http://www.sport.fi/system/resources/W1siZiIsIjIwMTUvMDMvMTAvMDhmjZfMDNfNTM0XzE1MDMxMF9JbG9fa2FzdmFhX2xpaWtrdWVuX29oamVsbWFfYXNpYWtpcmphLnBkZiJdXQ/150310%20Ilo_kasvaa_liikkuen_ohjelma-asiakirja.pdf

Kohti yhdenvertaisuutta liikunnassa. Liikunnan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma 2012. Kajaanin kaupunki.

http://www.kajaani.fi/Tiedostot/G3_tiedostot/Liikunta/kohti%20yhdenvertaisuutta%20liikunnassa%20Nettiversio.pdf

Kokko, S. & Hämylä, R. 2015. (toim.) Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa, LIITU – tutkimuksen tuloksia 2014. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2015:2.

http://www.liikuntaneuvosto.fi/files/347/VLN_liituraportti_150317.pdf

Kuntalaki 1995. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1995/19950365>

Liikuntapaikkarakentamisen suunta-asiakirja. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2014:4.

http://www.liikuntaneuvosto.fi/files/303/www_liikuntapaikkarakentamisen_suunta.pdf

Lasten ja nuorten liikunta, Suomen tilannekatsaus 2014 ja kansainvälinen vertailu. Likes, Jyväskylän yliopisto, Liikkuva koulu.

Liikunnan olosuhdestrategia 2010 – 2015. Kajaanin kaupunki 2010.

http://www.kajaani.fi/Tiedostot/G3_tiedostot/Liikunta/olosuhdestrategia%2017052010.pdf

Liikunnan kansalaistoiminnan tietopohja. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2013:6.

http://www.liikuntaneuvosto.fi/files/278/kansalaistoiminta_tietopohja.pdf

Liikunta ja ikääntyminen – Liikkeellä voimaa vuosiin. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2013:5.

http://www.liikuntaneuvosto.fi/files/344/Liikkeella_voimaa_vuosiin_2014.pdf

Liikuntalaki 390/2015: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150390>

Liikunta-asetus 550/2015: <https://www.finlex.fi/fi/laki/kokoelma/>

Mikä maksaa? Sosioekonomisen taustan yhteys lasten ja nuorten liikuntaan. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2014:2.

http://www.liikuntaneuvosto.fi/files/290/www_Sosioekonominen_tausta_ja_lasten_liikunta_2103.pdf

Muutosta Liikkeellä! Valtakunnalliset yhteiset linjaukset terveyttä ja hyvinvointia edistävään liikuntaan 2020. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2013:10.

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=6511564&name=DLFE-27526.pdf

Savola, J. Pönkkö, P. & Heino, M. 2010. Aktiivinen kunta luo mahdollisuuksia. Suomen kuntoliikuntaliitto ry.

Suuntaviivoja liikuntapolitiikan tulevaisuuteen. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2015:8.

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2015/liitteet/tr08.pdf?lang=fi>

Talousarvio 2015 ja taloussuunnitelma 2016 – 2017, Kajaanin kaupunki.

http://www.kajaani.fi/Tiedostot/G3_tiedostot/Talousarvio%202015/26112014.pdf

TEAvisari.2014. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <http://www.thl.fi/en/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/tyokalut/teaviisari>

Terveydenhuoltolaki 2010. <http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>

Tilinpäätös 2013. Kajaanin kaupunki

http://www.kajaani.fi/Tiedostot/G3_tiedostot/Tilinp%C3%A4%C3%A4t%C3%B6s/Tilinp%C3%A4%C3%A4t%C3%B6s%202013/Tilinp%C3%A4%C3%A4t%C3%B6s%202013.pdf

Valtion liikuntahallinto terveyttä edistävän liikunnan kokonaisuudessa. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2012: 1. http://www.liikuntaneuvosto.fi/files/7/VLN_Te-Li-raportti.pdf

Valtion liikuntaneuvosto – painotukset hallitusohjelmaan.

http://www.liikuntaneuvosto.fi/ajankohtaista/lausunnot/valtion_liikuntaneuvoston_painotukset_hallitusohjelmaan.653.news

Varhaiskasvatuslaki 2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/>